

Lokalny Program Rewitalizacji
Gminy Naruszewo
na lata 2016-2023

Kraków 2017

Opracowanie:

Future Green Innovations S.A.

ul. Podole 60

30 - 394 Kraków

telefon: +48 12 632 41 29

e-mail: office@greenfuture-projekt.pl

Spis treści

Wstęp.....	5
1.1. Terminologia	5
2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych Gminy Naruszewo	8
2.1. Metoda delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.....	8
2.1.1. Delimitacja obszaru zdegradowanego	8
2.1.2. Delimitacja obszaru rewitalizacji	11
3. Diagnoza negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych na terenie Gminy Naruszewo	13
3.1. Sfera społeczna	13
3.1.1. Demografia.....	13
3.1.2. Rynek pracy.....	23
3.1.3. Ubóstwo i pomoc społeczna.....	25
3.1.4. Poziom edukacji	29
3.1.5. Wskaźnik degradacji społecznej	32
3.2. Sfera gospodarcza.....	36
3.2.1. Poziom przedsiębiorczości.....	36
3.2.2. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej.....	44
3.3. Sfera techniczna.....	47
3.3.1. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze technicznej.....	51
3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	52
3.4.1. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej	57
3.5. Sfera środowiskowa.....	58
4. Zasięgi przestrzenne obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	65
4.1. Obszar zdegradowany.....	65
4.2. Obszar rewitalizacji	69
4.2.1. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji	71
4.2.2. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych	72
5. Wizja obszaru rewitalizacji	74
6. Cele rewitalizacji.....	76
7. Lista podstawowych i dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	78
8. Komplementarność procesu rewitalizacji	84
8.1. Komplementarność przestrzenna.....	84
8.2. Komplementarność problemowa	85
8.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	86
8.4. Komplementarność źródeł finansowania.....	86
9. System wdrażania programu rewitalizacji	88
10. System monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji.....	90
10.1. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu	91
10.1.1. Monitoring rzeczowy	92
10.1.2. Monitoring finansowy	92
10.1.3. Sprawozdawczość	93
11. Ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Naruszewo	95

11.1.	Ocena przed realizacją programu (ocena ex-ante).....	95
11.2.	Ocena w połowie okresu realizacji (ocena mid-term)	96
11.3.	Ocena na zakończenie Programu (ocena ex-post)	96
11.4.	Ocena bieżąca (ocena on-going).....	96
Spis tabel		97
Spis rycin.....		98

Wstęp

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR) jest inicjowanym, opracowanym i uchwalonym przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), wieloletnim programem działań w sferze społecznej, ekonomicznej, przestrzennej, infrastrukturalnej, środowiskowej, kulturowej, zmierzającym do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju.

Ujednolicenie warunków i procedur wdrażania programów operacyjnych na lata 2014-2020 w zakresie rewitalizacji określają *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*. *Wytyczne* określają również cechy i elementy jakie powinien zawierać Program Rewitalizacji.

Program Rewitalizacji stanowi podstawę do planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Istotną cechą Programu jest skupienie działań na aktywizacji i integracji społeczno-zawodowej mieszkańców obszarów problematycznych, czego wynikiem jest konieczność podjęcia kompleksowych i przemyślanych działań zmierzających do poprawy warunków tych obszarów. Jednocześnie przyczynia się to do eliminacji inwestycji o mało efektywnym oddziaływaniu.

Elementem obligatoryjnym Programu Rewitalizacji poza liderem rewitalizacji czyli Samorządu Gminnego jest obecność przedsiębiorców oraz działaczy i osób aktywnych społecznie przy diagnozowaniu, opracowywaniu i monitorowaniu procesu rewitalizacji. Partycypacja społeczna jest zapewniona poprzez narzędzia, które stanowią podstawę do realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Naruszewo na lata 2016-2023.

1.1. Terminologia

Rewitalizacja:

---

proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2015 r.*)

Obszar zdegradowany:

---

jest to obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu **koncentracji negatywnych zjawisk społecznych** (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- **gospodarczej** – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw,
- **środowiskowej** – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska,
- **przestrzenno-funkcjonalnej** – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych,
- **technicznej** – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2015 r.*)

Obszar rewitalizacji:

---

to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk (w tym zjawisk społecznych oraz gospodarczych lub środowiskowych lub przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych), na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2015 r.*)

Program Rewitalizacji (PR):

---

to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2015 r.*).

Projekt rewitalizacyjny (przedsięwzięcie):

---

zaplanowany w programie rewitalizacji i ukierunkowany na osiągnięcie jego celów albo logicznie powiązany z treścią i celami programu rewitalizacji, zgłoszony do objęcia albo objęty współfinansowaniem UE z jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego. Wynikanie projektu rewitalizacyjnego z programu rewitalizacji oznacza zatem albo wskazanie (wymienienie) go wprost w programie rewitalizacji albo określenie go w ogólnym (zbiorczym) opisie innych, uzupełniających rodzajów działań rewitalizacyjnych (*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 02.08.2015 r.*).

2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych Gminy Naruszewo

2.1. Metoda delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

2.1.1. Delimitacja obszaru zdegradowanego

Zgodnie z wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- 1) gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- 2) środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- 3) przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- 4) technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Diagnoza rozmieszczenia negatywnych zjawisk powinna być wykonana dla całego gminy, z wykorzystaniem obiektywnych, weryfikowalnych wskaźników.

Za obszary koncentracji negatywnych zjawisk w każdej ze sfer można uznać te, dla których przyjęte wskaźniki są gorsze niż średnia dla gminy. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej jest zatem warunkiem, by dany obszar mógł zostać uznany za obszar zdegradowany.

Mając powyższe na uwadze, diagnozę służącą delimitacji (wyznaczeniu granic) obszaru zdegradowanego podzielono na dwa etapy:

- wyznaczenie obszaru występowania niekorzystnych zjawisk społecznych,

- diagnozę wyznaczonego obszaru koncentracji negatywnych zjawisk w pozostałych wymienionych sferach problemowych – na tle sytuacji w całej Gminie.

Analizy rozmieszczenia zjawisk kryzysowych w sferze społecznej przeprowadzono w rozkładzie przestrzennym odniesionym do podziału Gminy na jednostki pomocnicze (urbanistyczne) - sołectwa. Wszystkie jednostki pomocnicze zostały wydzielone z uwzględnieniem występującym na danym obszarze: specyficznym charakterem zabudowy, a także położeniem topograficzno-przestrzennym. W związku z powyższym sołectwa Zaborowo I i Zaborowo II połączone w jedną jednostkę pomocniczą. Dla celów niniejszego opracowania łącznie wyznaczono 32 jednostki pomocnicze.

Podstawowe dane dotyczące obszarów jednostek pomocniczych przedstawiono w tabeli 1, a ich granice na rycinie 1.

Tabela 1. Charakterystyka jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo

Lp.	Jednostka pomocnicza	Powierzchnia [ha]	Liczba ludności
1	Dłutowo	310,3	126
2	Drochowo	640,0	161
3	Drochówka	513,8	215
4	Grąbczewo	279,5	72
5	Januszewo	561,0	214
6	Kęblowice	493,0	105
7	Kozarzewo	439,3	118
8	Krysk	702,5	240
9	Łazęki	436,0	159
10	Michałow	302,5	110
11	Nacpolsk	521,1	605
12	Naruszewo	335,0	245
13	Nowe Naruszewo	451,2	158
14	Nowy Nacpolsk	225,3	78
15	Pieścidła	476,7	195
16	Postróże	477,7	243
17	Potyry	504,8	99
18	Radzymin	890,0	460
19	Skarboszewo	263,0	130
20	Skarszyn	410,5	158
21	Skwary	356,0	200
22	Sobanice	647,2	232
23	Sosenkowo	465,4	206
24	Srebrna	917,1	177
25	Stachowo	156,5	58

26	Stary Nacpolsk	245,2	104
27	Strzembowo	1309,0	337
28	Troski	593,7	268
29	Wichorowo	262,0	165
30	Wronino	77,0	20
31	Zaborowo	1038,0	591
32	Żukowo	683,6	184
suma		15983,9	6433

Źródło: opracowanie własne

Rycina 1. Jednostki pomocnicze wydzielone na potrzeby Programu Rewitalizacji
Źródło: opracowanie własne

W celu identyfikacji obszarów zdegradowanych w Gminie Naruszewo przeprowadzono diagnozę w sferach: społeczno-gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji określono zestawienie kryteriów – wskaźników wpisujących się w zakres diagnozowania oraz delimitacji sprecyzowany w Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego. Do obszaru każdej jednostki pomocniczej Gminy (sołectwa) przypisano

określone dane wskaźnikowe i odniesiono je do średniej wyznaczonej dla całej Gminy Naruszewo.

Do przeprowadzenia analizy procesów starzenia się społeczności Gminy Naruszewo, posłużono się klasycznym wskaźnikiem starzenia się obliczanym wg wzoru: $W=(A+B)/(C/100)$, gdzie: W - wartość wskaźnika, A – liczba kobiet w wieku 65 lat i więcej, liczba mężczyzn w wieku 67 lat i więcej, C – liczba ludności w wieku 0-18 lat. Dla tego wskaźnika zastosowano następującą skalę oceny:

- wartość powyżej 125,0 – bardzo wysoka wartość wskaźnika – w tabeli oznaczono kolorem czerwonym,
- 125,0 – 88,5 – wysoka wartość wskaźnika – w tabeli oznaczono kolorem pomarańczowym,
- poniżej 88,5 – niska wartość wskaźnika – w tabeli oznaczono kolorem zielonym.

Dla pozostałych wskaźników zastosowano następującą skalę ocen:

- powyżej/poniżej wartości dla Gminy Naruszewo przekraczając jednocześnie wartości odchylenia standardowego – bardzo wysoka wartość wskaźnika - w tabeli oznaczono kolorem czerwonym,
- powyżej/poniżej wartości dla Gminy Naruszewo nie przekraczając jednocześnie wartości odchylenia standardowego – wysoka wartość wskaźnika - w tabeli oznaczono kolorem pomarańczowym,
- poniżej/powyżej wartości dla całej Gminy Naruszewo – niska wartość wskaźnika - w tabeli oznaczono kolorem zielonym.

Tęm dla diagnozy zróżnicowania zjawisk w obrębie Gminy Naruszewo są również wskaźniki dla powiatu płońskiego i województwa mazowieckiego, które zostały zaczerpnięte z Bazy Danych Lokalnych GUS. Pozwala to na określenie, czy dany problem jest istotny lub wyróżniający dla Gminy Naruszewo.

2.1.2. Delimitacja obszaru rewitalizacji

Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* obszar rewitalizacji stanowi część lub całość obszaru zdegradowanego cechującą się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym nieposiadające wspólnych granic.

Obszar rewitalizacji musi zatem mieścić się w granicach obszaru zdegradowanego, nie musi jednak obejmować go w całości. Zalecana jest koncentracja działań rewitalizacyjnych na mniejszych obszarach. Wytyczne wprowadzają ponadto ograniczenia w wielkości obszaru rewitalizacji. Nie może on obejmować więcej niż 20% powierzchni gminy, a w jego granicach nie może mieszkać więcej niż 30% mieszkańców gminy.

W nawiązaniu do powyższych uwarunkowań obszar rewitalizacji został wyznaczony na podstawie skali potrzeb rewitalizacyjnych oraz rangi obszaru i jego znaczenia dla rozwoju Gminy. Kierowano się także koniecznością zachowania ciągłości działań rewitalizacyjnych z lat poprzednich. Wyznaczając granicę obszaru rewitalizacji, przyjęto zasadę, że powinny być do niego włączane całe jednostki pomocnicze – które zostały wcześniej włączone w granice obszaru zdegradowanego.

3. Diagnoza negatywnych zjawisk i czynników kryzysowych na terenie Gminy Naruszewo

3.1. Sfera społeczna

3.1.1. Demografia

Liczba mieszkańców w Gminie Naruszewo w 2015 r. wynosiła 6439 osób co stanowiło 7,2% ludności powiatu i 0,12% ludności województwa. W latach 2010-2015 liczba mieszkańców zmniejszyła się o 236 osoby, a średnio co roku spadek ten wynosił 47 mieszkańców, z wyjątkiem lat 2014-2015, gdzie liczba ta zaznaczyła się na tym samym poziomie.

Rycina 2. Liczba ludności w Gminie Naruszewo w latach 2010-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na spadek liczby ludności wpłynęły zjawiska demograficzne wyrażone wskaźnikami takimi jak ujemne saldo migracji oraz ujemny przyrost naturalny. Migracje prawie w całości miały charakter migracji wewnętrznych. Wartości tego wskaźnika były zróżnicowane i wynosiły od -2,3 w 2013 r. do -5,4 w 2014 r. Przyrost naturalny również charakteryzował się zróżnicowaniem wartości w latach 2010-2015. Najniższy (-6,5) wystąpił w 2012 r., najwyższy zaś (-1,9) w 2010 r.

Saldo migracji w 2014 r. w zestawieniu z województwem (2,3) i powiatem (-1,8) w Gminie Naruszewo było znacznie niższe i wyniosło -4,6. Podobna sytuacja zaznaczyła się w

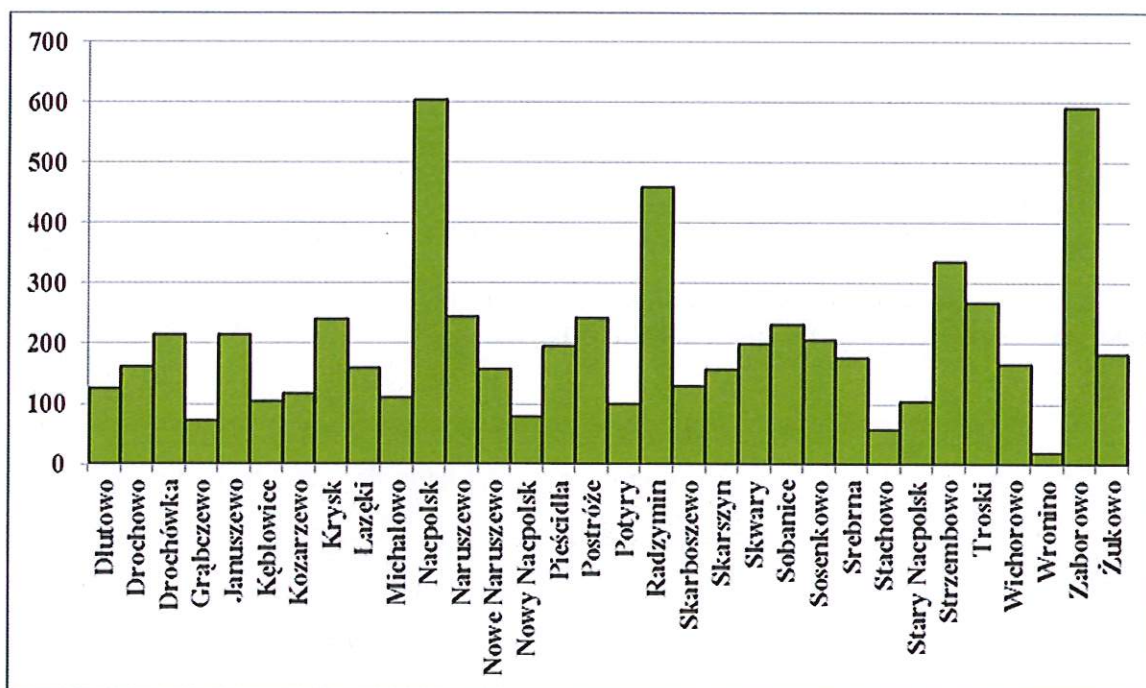
przypadku przyrostu naturalnego, który w województwie był dodatni 0,5, w powiecie wyniósł -1,3, natomiast w Gminie -2,4¹.

Tabela 2. Zestawienie wskaźników salda migracji i przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Gminie Naruszewo w latach 2010-2015

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Saldo migracji na 1000 os.	-3,1	-5,4	-4,2	-2,3	-4,6	brak danych
Przyrost naturalny na 1000 os.	-1,9	-2,8	-6,5	-3,9	-2,4	-3,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Biorąc pod uwagę liczbę ludności w podziale na wydzielone jednostki pomocnicze, najbardziej zaludnionym sołectwem jest Nacpolsk, które zamieszkiwało 607 osób, z kolei sołectwem liczącym najmniejszą liczbę mieszkańców - 22 osoby było Wronino. Z poniższego wykresu wynika, iż liczba ludności w sołectwach jest zróżnicowana, należy również zwrócić uwagę, iż miejscowość Naruszewo, będąca siedzibą i głównym ośrodkiem administracyjno-usługowym w Gminie nie była zamieszkała przez największą liczbą mieszkańców.

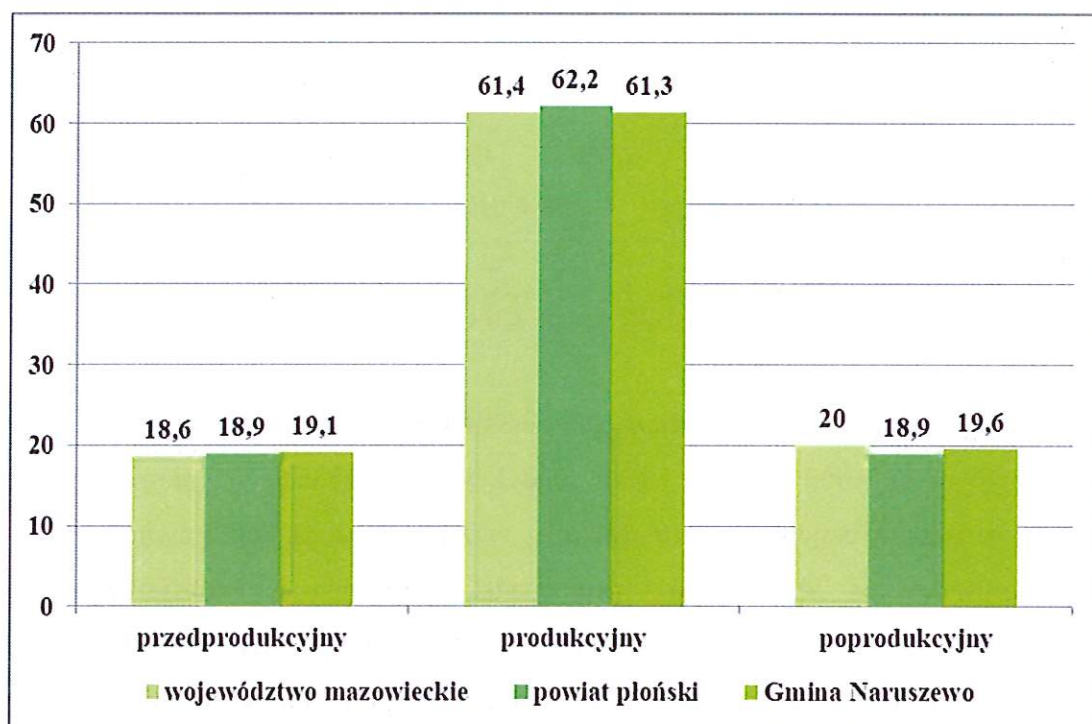
Rycina 3. Liczba ludności w jednostkach pomocniczych (sołectwach) w Gminie Naruszewo w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Naruszewo

¹ Bank Danych Lokalnych

Według danych BDL GUS w 2015 r. struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Naruszewo była porównywalna ze strukturą ludności w powiecie płońskim i w województwie mazowieckim. Odsetek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (19,1%) był wyższy niż w województwie mazowieckim (18,6%) i w powiecie płońskim (18,9%).

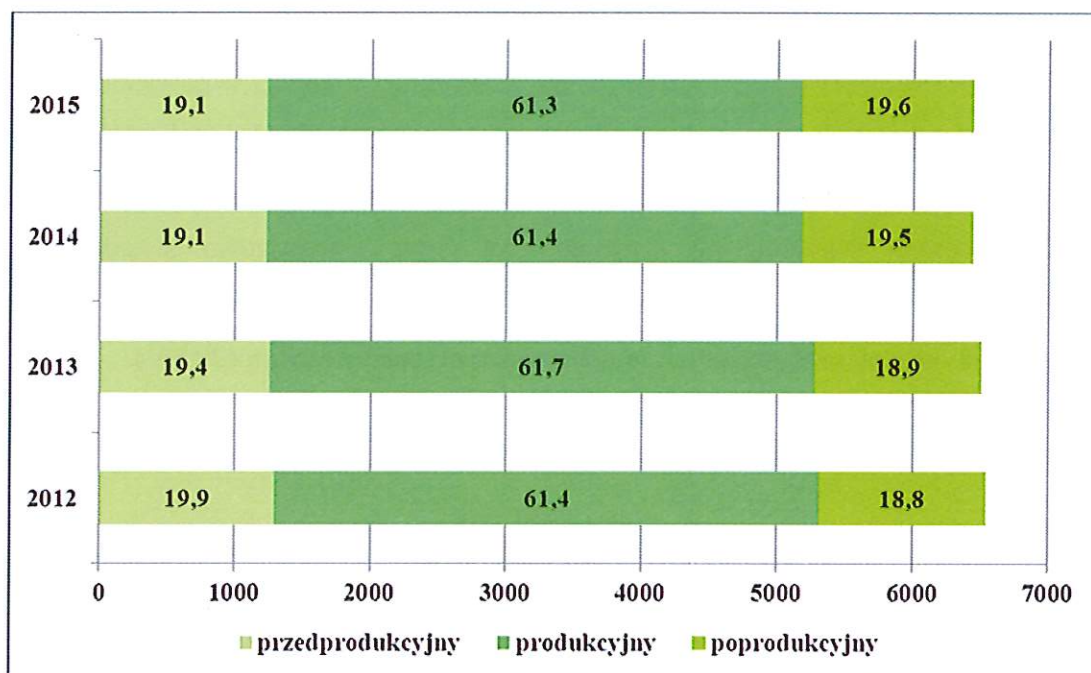
O procesach starzenia się społeczeństwa Gminy Naruszewo świadczyć może natomiast wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (19,6%), który jest tylko nieznacznie niż odsetek osób starszych w województwie mazowieckim (20,0%).

Rycina 4. Struktura mieszkańców według ekonomicznych grup wieku (wiek przedprodukcyjny, wiek produkcyjny, wiek poprodukcyjny) w Gminie Naruszewo na tle powiatu płońskiego i województwa mazowieckiego w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Od 2012 r. w Gminie Naruszewo systematycznie zmniejsza się odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, w 2015 r. wynosił on 19,1%. Wzrasta natomiast odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, który wskazuje na postępujące starzenie się społeczeństwa.

Rycina 5. Struktura demograficzna w Gminie Naruszewo w latach 2012-2015 r.
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Stopień obciążenia demograficznego określonego przez liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym na 1000 osób w wieku produkcyjnym wskazuje na nieznacznie niższe obciążenie względem województwa (6,33) oraz wyższe dla względem powiatu (6,07). W Gminie Naruszewo od 2010 r. zauważono spadek obciążenia demograficznego o małej dynamice, natomiast w powiecie spadek ten był bardziej wyraźny, natomiast odwrotna sytuacja wystąpiła w przypadku całego województwa, gdzie odnotowano wzrost obciążenia demograficznego z 57,4 w 2010 roku do 62,9 w 2015 r.

Biorąc pod uwagę stan ludnościowy Gminy Naruszewo zauważalne było zmniejszanie się populacji mieszkańców. Było to wynikiem emigracji ludności szczególnie w wieku produkcyjnym, emigracja klasyfikowana była jako wewnętrznych co oznacza, że prawdopodobnie odpływ ludności odbywał się do większych ośrodków miejskich, co z perspektywy sytuacji demograficznej w Gminie Naruszewo jest zjawiskiem niekorzystnym. Drugim powodem zmniejszania się liczby ludności w Gminie był ujemny przyrost naturalny, co pośrednio związane jest z odpływem osób w wieku rozrodczym. Natomiast w przypadku struktury demograficznej istniała korzystna koniunktura związana ze względnie dużym odsetkiem ludzi młodych (w wieku przedprodukcyjnym), o ile osoby te nie zdecydują się na emigrację. W związku z powyższym sytuacja ta może stanowić potencjał rozwojowy Gminy Naruszewo. Stopień obciążenia demograficznego wskazywał na lepszą sytuację względem

najbliższego otoczenia jakim jest powiat płoński, a sytuacja ta jest zbliżona do średniej wartości jaka wystąpiła w województwie mazowieckim.

Sytuacja demograficzna Gminy Naruszewo została zdiagnozowana w wymiarze wskaźnika – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, obejmującej grupę kobiet w wieku powyżej 65 lat oraz mężczyzn w wieku powyżej 67 lat. Wskaźnik ten dla wyżej wskazanych grup osób w wieku poprodukcyjnym odzwierciedla różną sytuację w poszczególnych jednostkach pomocniczych Gminy Naruszewo.

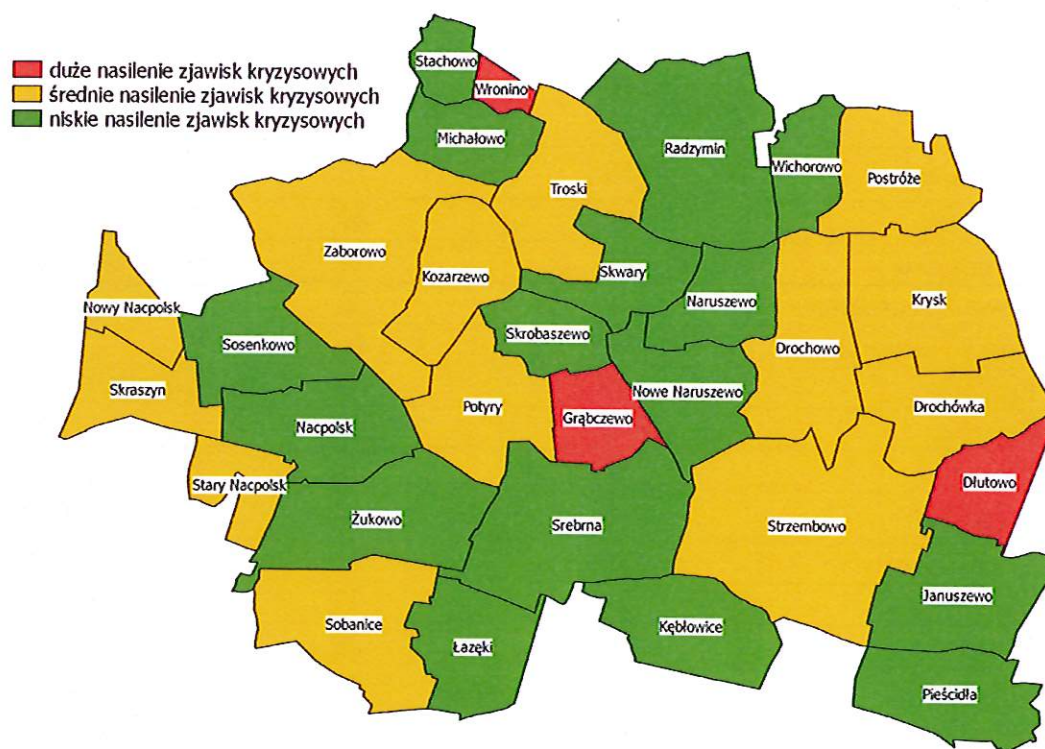
Tabela 3. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym
1	Dłutowo	126	32	25,4
2	Drochowo	161	28	17,4
3	Drochówka	215	37	17,2
4	Grąbczewo	72	17	23,6
5	Januszewo	214	32	15,0
6	Kęblowice	105	16	15,2
7	Kozarzewo	118	26	22,0
8	Krysk	240	50	20,8
9	Łazęki	159	26	16,4
10	Michałow	110	13	11,8
11	Nacpolsk	605	89	14,7
12	Naruszewo	245	21	8,6
13	Nowe Naruszewo	158	22	13,9
14	Nowy Nacpolsk	78	16	20,5
15	Pieścidla	195	24	12,3
16	Postróże	243	45	18,5
17	Potyry	99	20	20,2
18	Radzymin	460	67	14,6
19	Skarboszewo	130	21	16,2
20	Skarszyn	158	33	20,9
21	Skwary	200	29	14,5
22	Sobanice	232	49	21,1
23	Sosenkowo	206	30	14,6
24	Srebrna	177	26	14,7
25	Stachowo	58	5	8,6
26	Stary Nacpolsk	104	23	22,1
27	Strzembowo	337	56	16,6
28	Troski	268	50	18,7
29	Wichorowo	165	17	10,3

30	Wronino	20	8	40,0
31	Zaborowo	591	98	16,6
32	Żukowo	184	27	14,7
Ogółem dla Gminy		6433	1053	16,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

W Gminie Naruszewo najwyższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym charakteryzuje się sołectwo Wronino (40,0 os./100 osób), gdzie wartość ta najbardziej odbiega od wartości liczonej dla całej Gminy (16,4 os./100 osób). Negatywnie wyróżniają się również jednostki pomocnicze (sołectwa) : Dłutowo (25,4 os./100 osób) oraz Grąbczewo (23,6 os./100 osób). Tym samym wartości te świadczą o postępującym procesie starzenia się lokalnej społeczności. Korzystna z punktu widzenia demograficznego sytuacja pod względem wartości wskaźnika występuje w szesnastu jednostkach pomocniczych m.in. Naruszewo (8,6 os./100 osób), Wichorowo (10,3 os./100 osób) i Pieścidla (12,3 os./100 osób). Przestrzenne rozmieszczenie wartości wskaźnika – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym dla poszczególnych jednostek pomocniczych zaprezentowano na poniższej rycinie.

Rycina 6. Wartość wskaźnika – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne

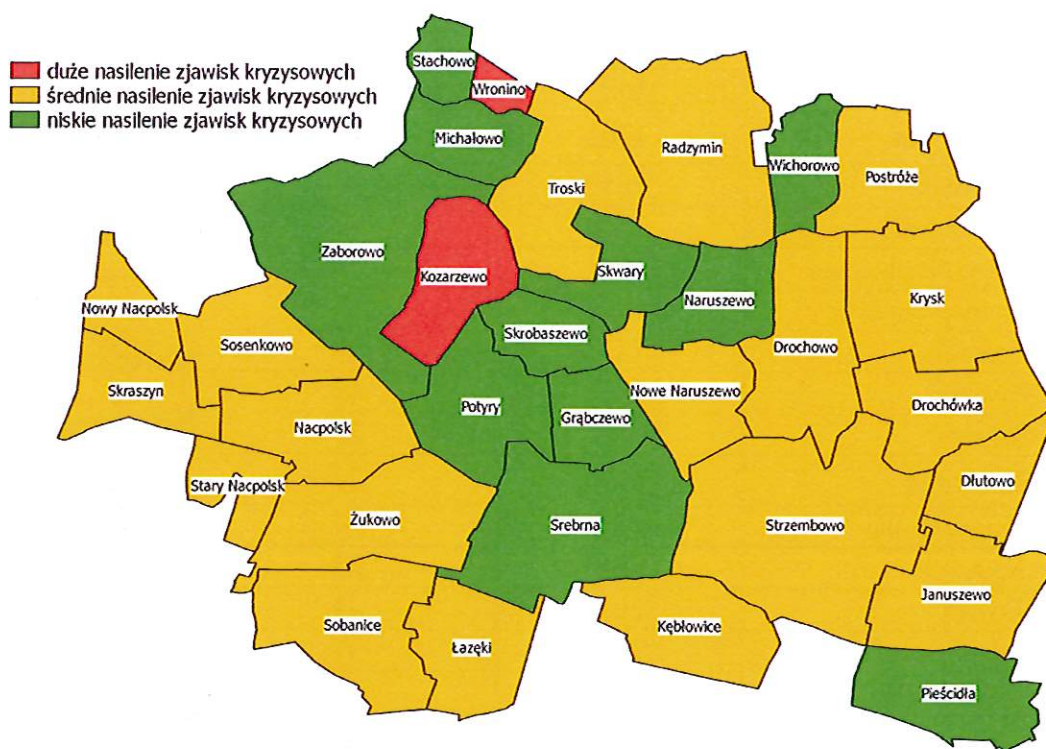
Ważnym wskaźnikiem ukazującym strukturę demograficzną w Gminie Naruszewo jest również odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym.

Tabela 4. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym
1	Dłutowo	126	21	16,7
2	Drochowo	161	30	18,6
3	Drochówka	215	31	14,4
4	Grąbczewo	72	14	19,4
5	Januszewo	214	36	16,8
6	Kęblowice	105	16	15,2
7	Kozarzewo	118	13	11,0
8	Krysk	240	43	17,9
9	Łazęki	159	28	17,6
10	Michałowó	110	23	20,9
11	Nacpolsk	605	99	16,4
12	Naruszewo	245	49	20,0
13	Nowe Naruszewo	158	28	17,7
14	Nowy Nacpolsk	78	13	16,7
15	Pieścidla	195	39	20,0
16	Postróże	243	44	18,1
17	Potyry	99	23	23,2
18	Radzymin	460	77	16,7
19	Skarboszewo	130	24	18,5
20	Skarszyn	158	27	17,1
21	Skwary	200	49	24,5
22	Sobanice	232	37	15,9
23	Sosenkowo	206	36	17,5
24	Srebrna	177	38	21,5
25	Stachowo	58	15	25,9
26	Stary Nacpolsk	104	19	18,3
27	Strzembowo	337	62	18,4
28	Troski	268	48	17,9
29	Wichorowo	165	38	23,0
30	Wronino	20	1	5,0
31	Zaborowo	591	137	23,2
32	Żukowo	184	32	17,4
Ogółem dla Gminy		6433	1190	18,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Najmniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym zamieszkuje sołectwo Wronino (5,0 os./100 osób). Mniej korzystnie niż wartość dla całej Gminy (18,5 os./100 osób) wyróżnia się również Kozarzewo (11,0 os./100 osób), Kłębowice (15,2 os./100 osób), Sobanice (15,9 os./100 osób), Nacpolsk (16,4 os./100 osób) oraz szesnastu innych sołectwach. Najkorzystniejsza sytuacja pod względem analizowanego wskaźnika występuje w jednostce pomocniczej Stachowo, gdzie odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym jest najwyższy (25,9 os./100 osób). Przestrzenne rozmieszczenie wartości wskaźnika – odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym dla poszczególnych jednostek pomocniczych zaprezentowano na poniższej rycinie.

Rycina 7. Wartość wskaźnika – odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 roku
Źródło: Opracowanie własne

Jednym z istotnych problemów społecznych w Gminie Naruszewo jest także postępujące starzenie się społeczeństwa. Do miar tego procesu należy wskaźnik starzenia się. Wskaźnik ten się dla całej Gminy przyjmuje korzystną wartość równą: 88,5. Oznacza to, że na każde 100 osób w wieku 0-18 lat przypada 88,5 kobiet w wieku 65 lat i więcej oraz

mężczyzn w wieku 67 lat i więcej. Tym samym wskaźnik ten wskazuje na brak zjawiska postępującego starzenia się społeczeństwa w Gminie Naruszewo.

Tabela 5. Wskaźnik starzenia się

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym	Wskaźnik starzenia się
1	Dłutowo	21	32	152,4
2	Drochowo	30	28	93,3
3	Drochówka	31	37	119,3
4	Grąbczewo	14	17	121,4
5	Januszewo	36	32	88,9
6	Kęblowice	16	16	100,0
7	Kozarzewo	13	26	200,0
8	Krysk	43	50	116,3
9	Łazęki	28	26	92,9
10	Michałow	23	13	56,5
11	Nacpolsk	99	89	89,9
12	Naruszewo	49	21	42,9
13	Nowe Naruszewo	28	22	78,6
14	Nowy Nacpolsk	13	16	123,1
15	Pieścidla	39	24	61,5
16	Postróże	44	45	102,3
17	Potyry	23	20	87,0
18	Radzymin	77	67	87,0
19	Skarboszewo	24	21	87,5
20	Skarszyn	27	33	122,2
21	Skwary	49	29	59,2
22	Sobanice	37	49	132,4
23	Sosenkowo	36	30	83,3
24	Srebrna	38	26	68,4
25	Stachowo	15	5	33,3
26	Stary Nacpolsk	19	23	121,0
27	Strzembowo	62	56	90,3
28	Troski	48	50	104,2
29	Wichorowo	38	17	44,7
30	Wronino	1	8	800,0
31	Zaborowo	137	98	71,3
32	Żukowo	32	27	84,4
Ogółem dla Gminy		1190	1053	88,5

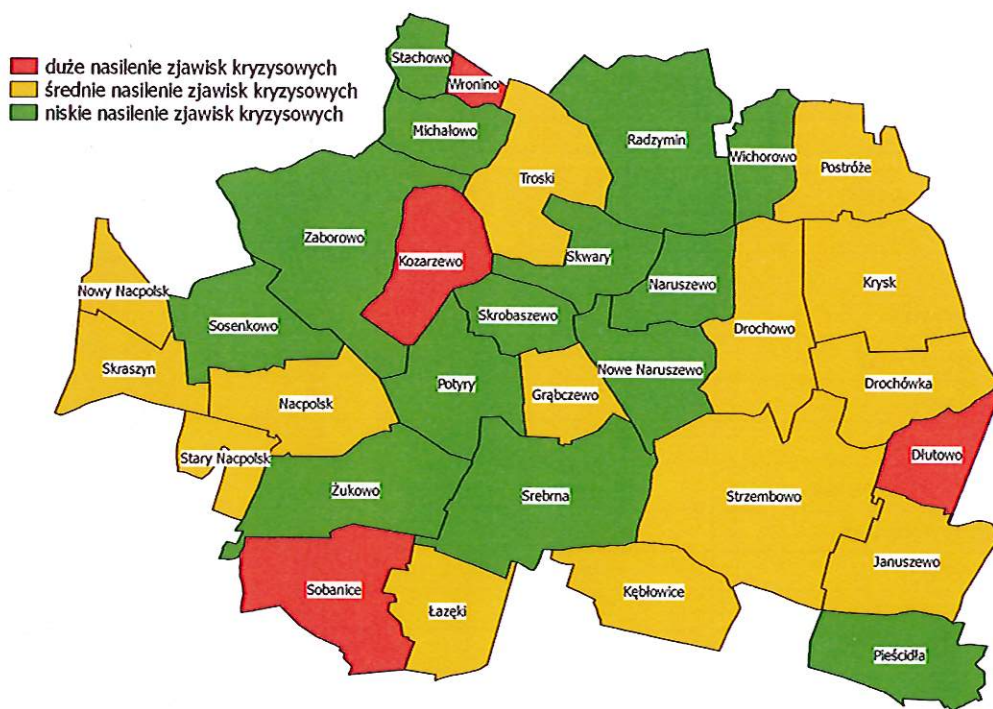
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Z powyższych analiz wynika, iż pięć jednostek pomocniczych objętych jest zjawiskiem wzrostu wskaźnika osób w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Jest to bardzo niekorzystny wskaźnik obrazujący proces starzenia się społeczeństwa. Problem starzenia społeczeństwa jest widoczny dla całej Gminy – udział osób w wieku poprodukcyjnym systematycznie wzrasta, w 2015 r. osiągnął poziom 16,52%.

W relacji do średniej wartości wskaźnika starzenia się dla Gminy Naruszewo, bardzo niekorzystna sytuacja (sytuacja kryzysowa) pod względem badanej cechy występuje w następujących jednostkach pomocniczych:

- Wronino wartość wskaźnika starzenia się: 800,0;
- Kozarzewo wartość wskaźnika starzenia się: 200,0;
- Dłutowo wartość wskaźnika starzenia się: 152,4;
- Sobanice wartość wskaźnika starzenia się: 132,4.

Korzystna z punktu widzenia demograficznej sytuacja pod względem wartości wskaźnika starzenia się występuje w 14 jednostkach m.in.: Stachowo (33,3), Naruszewo (42,9), Wichorowo (44,7), Michałowo (56,5) oraz Skwary (59,2). Przestrzenne rozmieszczenie wartości wskaźników starzenia się dla poszczególnych obszarów Gminy zaprezentowano na poniższej rycinie.

Rycina 8. Wartość wskaźnika – starzenia się w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 roku
Źródło: Opracowanie własne

3.1.2. Rynek pracy

Stopa bezrobocia w Gminie Naruszewo w 2015 roku wyniosła 8,5% w odniesieniu do regionu jakim jest powiat płoński zaznaczyła się niewielka niższa różnica wynosząca 0,20%, natomiast biorąc pod uwagę całe województwo stopa bezrobocia w Gminie Naruszewo jest wyższa o 2,4%. Odnosząc się do 2010 r. w 2015 r. nastąpił wzrost stopy bezrobocia o 0,5%.

W Gminie Naruszewo od 2015 r. obserwowano spadek bezrobocia jak i zarejestrowanych osób bezrobotnych. Sytuacja ta nawiązuje do ogólnej tendencji spadku bezrobocia w Polsce, jednak poziom ten nie dorównuje niższemu poziomowi bezrobocia występującemu w województwie mazowieckim. Poziom bezrobocia zbliżony był natomiast do powiatu, co wskazuje na porównywalne uwarunkowania regionalne.

Bezrobocie jest jednym z poważnych negatywnych zjawisk w sferze społecznej i niesie za sobą negatywne reperkusje związane z poziomem i jakością życia mieszkańców Gminy Naruszewo. Taki stan może prowadzić do zwiększania problemu ubóstwa, emigracji szczególnie ludzi młodych, a także pozostania mieszkańców w świadomości braku możliwości zmian i polepszenia warunków bytowych. Zjawiska te mogą prowadzić do ich nakładania się i pogłębiania się kryzysu warunków społecznych.

Podstawowy wskaźnik diagnozujący sytuację na rynku pracy w Gminie Naruszewo odnosi się do wielkości liczby osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w poszczególnych jednostkach pomocniczych. Bezrobocie długotrwałe prowadzi do licznych negatywnych skutków ekonomicznych, społecznych i psychospołecznych. Wymienić tu należy szybką degradację ekonomiczną jednostki i rodziny, poszerzanie się sfery ubóstwa oraz degradację zawodową i marginalizację jednostek i całych grup społecznych. Trwałe bezrobocie jest też często dziedziczone i przyczynia się do powstawania patologii społecznych.

W celu przeprowadzenia analiz za osobę bezrobotną długotrwałe uznano, w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2004 Nr 99 poz. 1001, z późn. zm.), bezrobotnego zarejestrowanego w urzędzie pracy przez okres łącznie ponad 12 miesięcy w okresie 2 ostatnich lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

Tabela 6. Liczba osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba osób w wieku produkcyjnym	Liczba bezrobotnych	Liczba bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym
1	Dłutowo	73	1	1,4
2	Drochowo	103	3	2,9
3	Drochówka	147	4	2,7
4	Grąbczewo	41	3	7,3
5	Januszewo	146	5	3,4
6	Kębłowice	73	6	8,2
7	Kozarzewo	79	9	11,4
8	Krysk	147	12	8,2
9	Łazęki	105	9	8,6
10	Michałow	74	2	2,7
11	Nacpolsk	417	53	12,7
12	Naruszewo	175	29	16,6
13	Nowe Naruszewo	108	12	11,1
14	Nowy Nacpolsk	49	5	10,2
15	Pieścidla	132	3	2,3
16	Postróże	154	7	4,5
17	Potyry	56	3	5,4
18	Radzymin	316	17	5,4
19	Skarboszewo	85	9	10,6
20	Skarszyn	98	5	5,1
21	Skwary	122	16	13,1
22	Sobanice	146	15	10,3
23	Sosenkowo	140	28	20,0
24	Srebrna	113	7	6,2
25	Stachowo	38	0	0,0
26	Stary Nacpolsk	62	3	4,8
27	Strzembowo	219	13	5,9
28	Troski	170	26	15,3
29	Wichorowo	110	10	9,1
30	Wronino	11	0	0,0
31	Zaborowo	356	7	2,0
32	Żukowo	125	34	27,2
Ogółem dla Gminy		4190	356	8,5

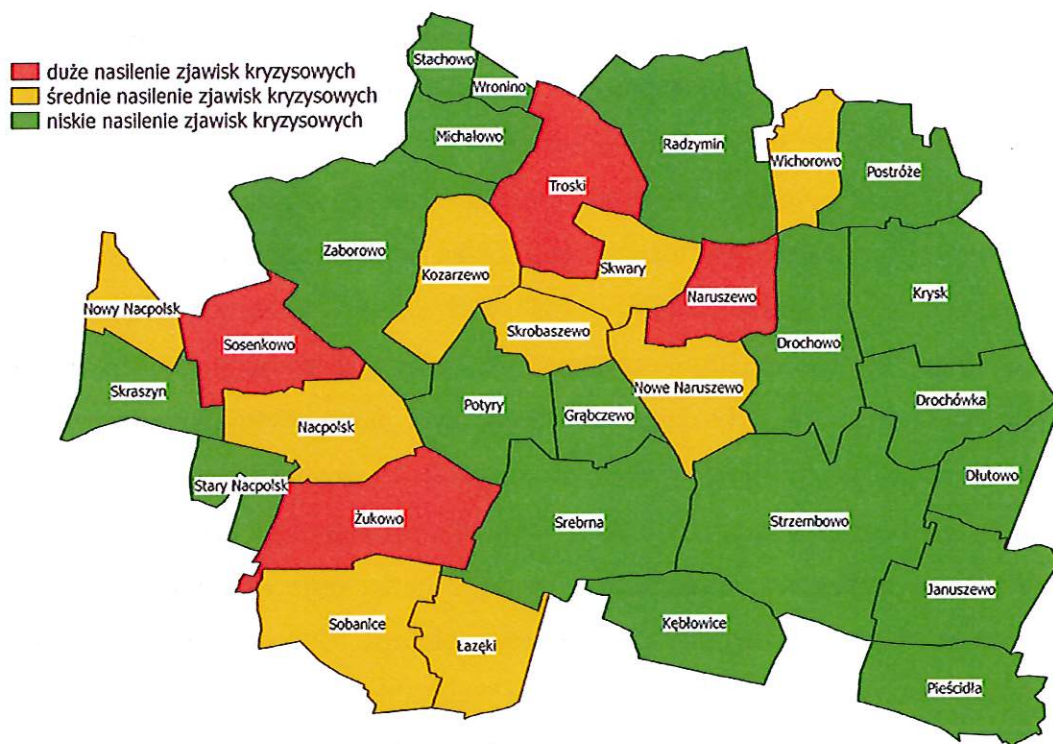
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Płońsku

Wartości wskaźnika koncentracji osób długotrwale bezrobotnych wykazują istotną polaryzację. W Gminie Naruszewo największa koncentracja problemu bezrobocia długotrwałego występuje w jednostce pomocniczej Żukowo (27,2 os./100 mieszkańców).

Drugą jednostką pomocniczą znaczącej koncentracji osób bezrobotnych jest sołectwo Sosenkowo (20 os./100 mieszkańców). Wysokim poziomem długotrwałego bezrobocia cechują się również dwie jednostki pomocnicze tj. Naruszewo (16,6 os./100 mieszkańców) i Troski (15,3 os./100 mieszkańców).

Zdecydowanie odmienna (korzystna) sytuacja pod względem koncentracji bezrobocia występuje natomiast w takich jednostkach jak: Dłutowo (1,4 os./100 mieszkańców), Zaborowo (2,0 os./100 mieszkańców) oraz Pieścidla (2,3 os./100 mieszkańców). W dwóch sołectwach nie odnotowano żadnej osoby bezrobotnej: Wronino i Stachowo). Rozkład przestrzenny wartości wskaźnika liczby osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym zaprezentowano na poniższej rycinie.

Rycina 9. Wartość wskaźnika liczba osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.
Źródło: Opracowanie własne

3.1.3. Ubóstwo i pomoc społeczna

Ubóstwo jako kategoria społeczna związane jest z brakiem zaspokojenia potrzeb (zarówno podstawowych, jak i tych wyższego rzędu) jednostki i rodziny na pożądanym poziomie. W dużej mierze może ograniczać również perspektywy życiowe dzieci, poprzez nierówności w dostępie do systemu edukacji, może wpływać na wzrost przestępczości, wywoływać sytuacje konfliktowe w rodzinie, ograniczać aktywność obywatelską i ekonomiczną, a także dostęp do opieki zdrowotnej.

Do czynników zwiększających ryzyko nasilenia się zjawiska ubóstwa należą przede wszystkim bezrobocie, niski poziom wykształcenia, niepełnosprawność oraz wielodzietność lub niepełność rodziny. Natomiast wykluczenie społeczne jest określane w kategoriach niemożności uczestniczenia w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa.

Wskaźniki ubóstwa (m.in. dochody rodziny) na poziomie wewnątrzgminnym są bardzo trudne do określenia, stąd w diagnozowaniu zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym w stosuje się najczęściej wskaźniki obliczone na podstawie danych o osobach korzystających z pomocy społecznej. Wadą takich wskaźników jest uwzględnienie wyłącznie tych osób, które z pomocy społecznej skorzystały, stanowią one zatem jedynie pewne przybliżenie zjawiska ubóstwa w Gminie Naruszewo.

Usługi z zakresu pomocy społecznej realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Naruszewie, którego celem jest realizowanie zadań wynikających z przepisów o pomocy społecznej oraz doprowadzenie według możliwości osiągnięcia samodzielności socjalnej i społecznej przez osoby i rodziny korzystające ze świadczeń pomocy społecznej². Formami mającymi realizować cele były działania własne jak i propagowanie i wdrażane programy pomocowe. Podstawę do podejmowanych działań stanowiła *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2009-2016*, która określała strategię działań.

W Gminie Naruszewo wskaźniki związane z liczbą osób oraz udziale pobierających świadczenia socjalne wskazują na duży problem społeczny. Udział osób korzystających z tej pomocy jest wyższy o 11,2% niż w przypadku województwa i 8,0% w przypadku powiatu. Sytuacja wskazuje na stan kryzysowy, jeżeli chodzi o pomoc społeczną. Stan rzeczy wskazuje na niską aktywność społeczność społeczną, problem ubóstwa, problem wykluczenia a także wnioskować może o dziedziczeniu niepożądanych postaw lokalnej społeczności. Dodatkowo, pomoc środowiskowa wiąże się z dużymi wydatkami Gminy Naruszewo na ten cel i tak w 2015 roku wydatki na pomoc społeczną wyniosły aż 21,5%³ budżetu Gminy.

---

² Statut Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Naruszewie

³ Statystyczne Vademecum Samorządowca

W poniższej diagnozie wykorzystano wskaźnik – liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności.

Tabela 7. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności

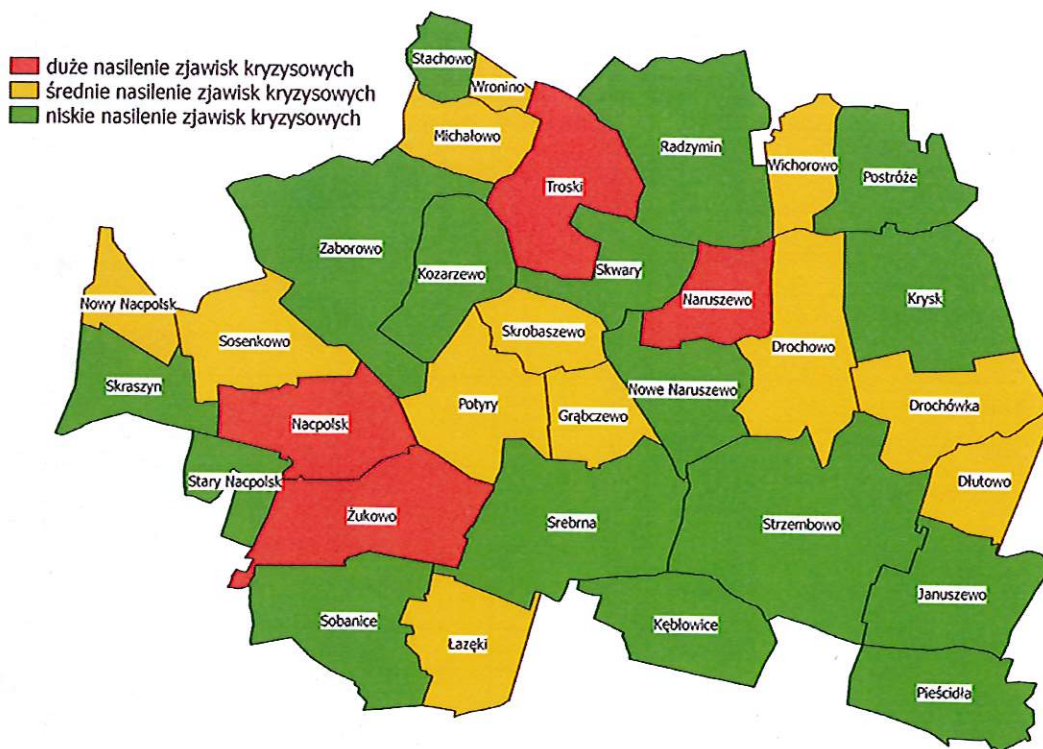
Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 osób
1	Dłutowo	126	24	19,0
2	Drochowo	161	36	22,4
3	Drochówka	215	46	21,4
4	Grąbczewo	72	16	22,4
5	Januszewo	214	38	17,8
6	Kęblowice	105	12	11,4
7	Kozarzewo	118	12	10,2
8	Krysk	240	34	14,2
9	Łazęki	159	38	23,9
10	Michałow	110	22	20,0
11	Nacpolsk	605	196	32,4
12	Naruszewo	245	70	28,6
13	Nowe Naruszewo	158	16	10,1
14	Nowy Nacpolsk	78	18	23,1
15	Pieścidla	195	10	5,1
16	Postróże	243	30	12,3
17	Potyry	99	18	18,2
18	Radzymin	460	61	13,3
19	Skarboszewo	130	30	23,1
20	Skarszyn	158	28	17,7
21	Skwary	200	20	10,0
22	Sobanice	232	19	8,2
23	Sosenkowo	206	44	21,4
24	Srebrna	177	8	4,5
25	Stachowo	58	6	10,3
26	Stary Nacpolsk	104	16	15,4
27	Strzembowo	337	31	9,2
28	Troski	268	89	33,2
29	Wichorowo	165	32	19,4
30	Wronino	20	4	20,0
31	Zaborowo	591	36	6,1
32	Żukowo	184	47	25,5
Ogółem dla Gminy		6433	1107	17,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Naruszewie

Najwyższa liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności występuje w czterech jednostkach pomocniczych tj.: Troski (33,2 os./100 mieszkańców), Żukowo (25,5 os./100 mieszkańców), Nacposk (32,4 os./100 mieszkańców) i Naruszewo (28,6 os./100 mieszkańców).

Wysoka skala pomocy społecznej w relacji do 100 ludności występuje również w następujących jednostkach pomocniczych: Łazęki (23,9 os./100 mieszkańców), Michałowo (20 os./100 mieszkańców), Skarboszewo (23,1 os./100 mieszkańców), Nowy Nacpolsk (23,1 os./100 mieszkańców), Drochowo (22,4 os./100 mieszkańców), Grąbczewo (22,4 os./100 mieszkańców) i Sosenkowo (21,4 os./100 mieszkańców). Wysoka liczba przyznanych świadczeń może wskazywać na wykluczenie społeczne pewnych grup, ze względu na postępującą pauperyzację oraz uzależnienie od stałej pomocy.

Najkorzystniejsza sytuacja pod względem analizowanego wskaźnika występuje w 16 jednostkach pomocniczych, w których wartości są niższe niż wartość dla całej Gminy Naruszewo. Najmniejsza liczba osób korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej Srebrna (4,5 os./100 mieszkańców), Pieścidla (5,1 os./100 mieszkańców) i Zaborowo (6,1 os./100 mieszkańców). Przestrzenne zróżnicowanie wartości wskaźnika koncentracji liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności prezentuje poniższa rycina.

Rycina 10. Wartość wskaźnika liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1000 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne

3.1.4. Poziom edukacji

Wykaz instytucji oświatowych wychowania przedszkolnego i podstawowego w Gminie Naruszewo w roku szkolnych 2015/2016:

- Szkoła Podstawowa w im. Marii Konopnickiej w Naruszewie,
- Szkoła Podstawowa w Nacpolsku,
- Szkoła Podstawowa w Krysku,
- Szkoła Podstawowa w Zaborowie,
- Szkoła Podstawowa w Radzyminku im. Zygmunta Padlewskiego,
- Publiczne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Naruszewie,
- Publiczne Gimnazjum w Nacpolsku.

Jednostką organizacyjną gminy jest również Zespół Obsługi Placówek Oświatowych w Naruszewie, będący jednostką obsługującą w zakresie administracyjnym, finansowym i organizacyjnym placówki oświatowe, dla których organem prowadzącym jest Gmina Naruszewo.

Istotnym wskaźnikiem ukazującym sytuację kryzysową w sferze społecznej są wyniki uczniów uczęszczających do placówek szkolnych na terenie Gminy Naruszewo.

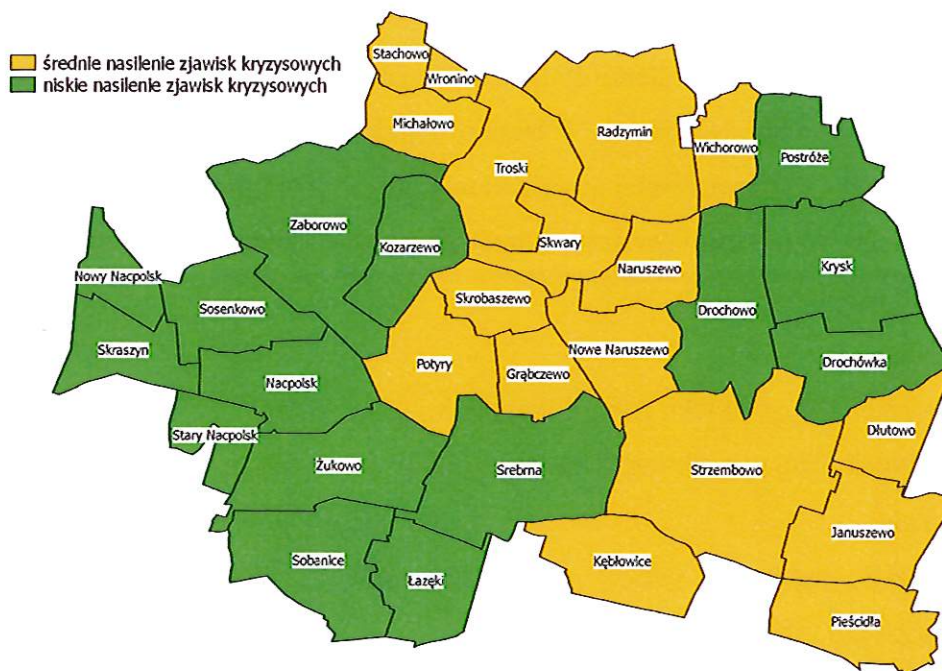
Tabela 8. Wyniki sprawdzianu 6-klasisty i egzaminu gimnazjalnego w Gminie Naruszewo

Lp.	Jednostka pomocnicza	Wyniki sprawdzianu 6-klasisty	Wyniki egzaminu gimnazjalnego
1	Dłutowo	62,25	53,35
2	Drochowo	67,77	53,35
3	Drochówka	73,3	53,35
4	Grąbczewo	62,25	53,35
5	Januszewo	62,25	53,35
6	Kębłowice	62,25	53,35
7	Kozarzewo	68,75	50,63
8	Krysk	67,77	53,35
9	Łazęki	65,6	50,63
10	Michałow	63,85	53,35
11	Nacpolsk	65,6	50,63
12	Naruszewo	62,25	53,35

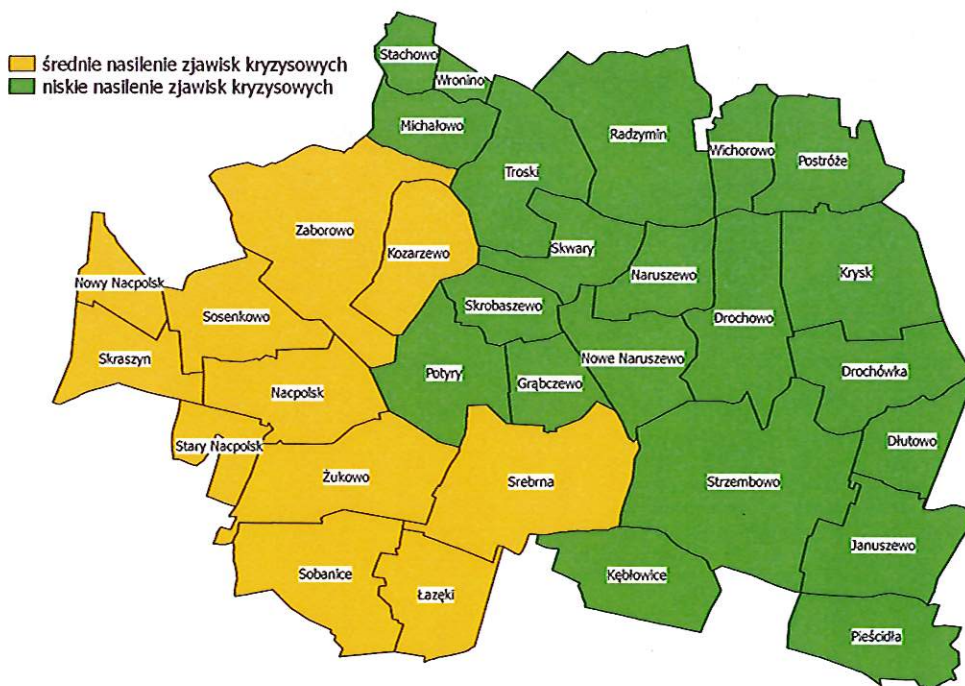
13	Nowe Naruszewo	62,25	53,35
14	Nowy Nacpolsk	65,6	50,63
15	Pieścidla	62,25	53,35
16	Postróże	73,3	53,35
17	Potyry	62,25	53,35
18	Radzymin	63,05	53,35
19	Skarboszewo	62,25	53,35
20	Skarszyn	65,6	50,63
21	Skwary	62,25	53,35
22	Sobanice	65,6	50,63
23	Sosenkowo	67,17	50,63
24	Srebrna	65,6	50,63
25	Stachowo	63,85	53,35
26	Stary Nacpolsk	65,6	50,63
27	Strzembowo	62,25	53,35
28	Troski	63,05	53,35
29	Wichorowo	63,85	53,35
30	Wronino	63,85	53,35
31	Zaborowo	68,75	50,63
32	Żukowo	65,6	50,63
Ogółem dla Gminy		64,65	52,30

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Warszawa

Średni wynik sprawdzianu 6-klasisty dla Gminy Naruszewo w 2015 r. wynosił 64,65% i był on niższy niż wynik uczniów w powiecie płońskim (66,15%) i w województwie mazowieckim (75%). Podobnie niski średni wynik egzaminu gimnazjalnego otrzymali uczniowie gimnazjów 52,30%, który również był niż średni wynik w powiecie płoński (53,13%) i w województwie mazowieckim (58,5%).

Rycina 11. Wartość wskaźnika wyniku sprawdzianu 6-klasisty w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.
Źródło: Opracowanie własne

Rycina 12. Wartość wskaźnika wyniku egzaminu gimnazjalnego w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.
Źródło: Opracowanie własne

3.1.5. Wskaźnik degradacji społecznej

Podsumowaniem diagnozy w sferze społecznej i syntetycznym obrazem zróżnicowania zjawisk degradacji społecznej w Gminie Naruszewo jest wskaźnik degradacji społecznej, który został obliczony według wcześniej przedstawionej metodologii. Do obliczenia wskaźnika wykorzystano 7 wskaźników cząstkowych, które wymiarują problemy społeczne opisane w poprzednich rozdziałach, tj.:

- demografia:
  - odsetek osób w wieku poprodukcyjnym,
  - odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym
- starzenie się:
  - udział osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym,
- rynek pracy:
  - liczba osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym,
- ubóstwo i pomoc społeczna:
  - liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności,
- poziom edukacji
  - wyniki sprawdzianu 6-klasisty,
  - wyniki egzaminu gimnazjalnego.

Wartości wskaźnika dla poszczególnych jednostek pomocniczych Gminy przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 9. Zestawienie wskaźników koncentracji negatywnych zjawisk społecznych według jednostek pomocniczych w Gminie Naruszewo

Kategorie analizy	Demografia			Starzenie się	Rynek pracy	Ubóstwo i pomoc społeczna	Poziom edukacji	
	1	2	3				4	5
Jednostka pomocnicza								
Dłutowo	25,4	16,7	152,4	1,4	19,0	62,25	53,35	53,35
Drochowo	17,4	18,6	93,3	2,9	22,4	67,77	53,35	53,35
Drochówka	17,2	14,4	119,3	2,7	21,4	73,3	53,35	53,35
Grąbczewo	23,6	19,4	121,4	7,3	22,4	62,25	53,35	53,35
Januszewo	15,0	16,8	88,9	3,4	17,8	62,25	53,35	53,35
Kębłowice	15,2	15,2	100,0	8,2	11,4	62,25	53,35	53,35
Kozarzewo	22,0	11,0	200,0	11,4	10,2	68,75	50,63	50,63
Krysk	20,8	17,9	116,3	8,2	14,2	67,77	53,35	53,35
Łazęki	16,4	17,6	92,9	8,6	23,9	65,6	50,63	50,63
Michałowo	11,8	20,9	56,5	2,7	20,0	63,85	53,35	53,35
Nacpolsk	14,7	16,4	89,9	12,7	32,4	65,6	50,63	50,63
Naruszewo	8,6	20,0	42,9	16,6	28,6	62,25	53,35	53,35
Nowe Naruszewo	13,9	17,7	78,6	11,1	10,1	62,25	53,35	53,35
Nowy Nacpolsk	20,5	16,7	123,1	10,2	23,1	65,6	50,63	50,63
Pieścidla	12,3	20,0	61,5	2,3	5,1	62,25	53,35	53,35
Postróże	18,5	18,1	102,3	4,5	12,3	73,3	53,35	53,35
Potyry	20,2	23,2	87,0	5,4	18,2	62,25	53,35	53,35
Radzymin	14,6	16,7	87,0	5,4	13,3	63,05	53,35	53,35
Skarboszewo	16,2	18,5	87,5	10,6	23,1	62,25	53,35	53,35
Skarszyn	20,9	17,1	122,2	5,1	17,7	65,6	50,63	50,63
Skwary	14,5	24,5	59,2	13,1	10,0	62,25	53,35	53,35
Sobanice	21,1	15,9	132,4	10,3	8,2	65,6	50,63	50,63
Sosenkowo	14,6	17,5	83,3	20,0	21,4	67,17	50,63	50,63
Srebrna	14,7	21,5	68,4	6,2	4,5	65,6	50,63	50,63

Stachowo	8,6	25,9	33,3	0,0	10,3	63,85	53,35
Stary Nacpolsk	22,1	18,3	121,0	4,8	15,4	65,6	50,63
Strzembowo	16,6	18,4	90,3	5,9	9,2	62,25	53,35
Troski	18,7	17,9	104,2	15,3	33,2	63,05	53,35
Wichorowo	10,3	23,0	44,7	9,1	19,4	63,85	53,35
Wronino	40,0	5,0	800,0	0,0	20,0	63,85	53,35
Zaborowo	16,6	23,2	71,3	2,0	6,1	68,75	50,63
Żukowo	14,7	17,4	84,4	27,2	25,5	65,6	50,63
Ogółem dla Gminy	16,4	18,5	88,5	8,5	17,2	64,65	52,30

Demografia	1	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym
	2	Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym
Starzenie się	3	Wskaźnik starzenia się
Rynek pracy	4	Liczba osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym
Uboństwo i pomoc społeczna	5	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności
Poziom edukacji	6	Wyniki sprawdzianu 6-klasisty
	7	Wyniki egzaminu gimnazjalnego

Źródło: opracowanie własne

W celu dokonania syntetycznej oceny zliczono wszystkie wskaźniki dla danej jednostki pomocniczej, których wartość uznano za wysoką lub bardzo wysoką, zgodnie następującą skalą:

- 6-7 wskaźników – ocena 2, świadcząca o dużym nasileniu zjawisk kryzysowych (kolor czerwony),
- 4-5 wskaźników – ocena 1, świadcząca o średnim nasileniu zjawisk kryzysowych (kolor pomarańczowy),
- 1-3 wskaźniki – ocena 0, świadcząca o niskim nasileniu zjawisk kryzysowych (kolor zielony).

Następnie w poniższej tabeli dokonano podsumowania w celu określenia koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej, sumując liczby poszczególnych kategorii.

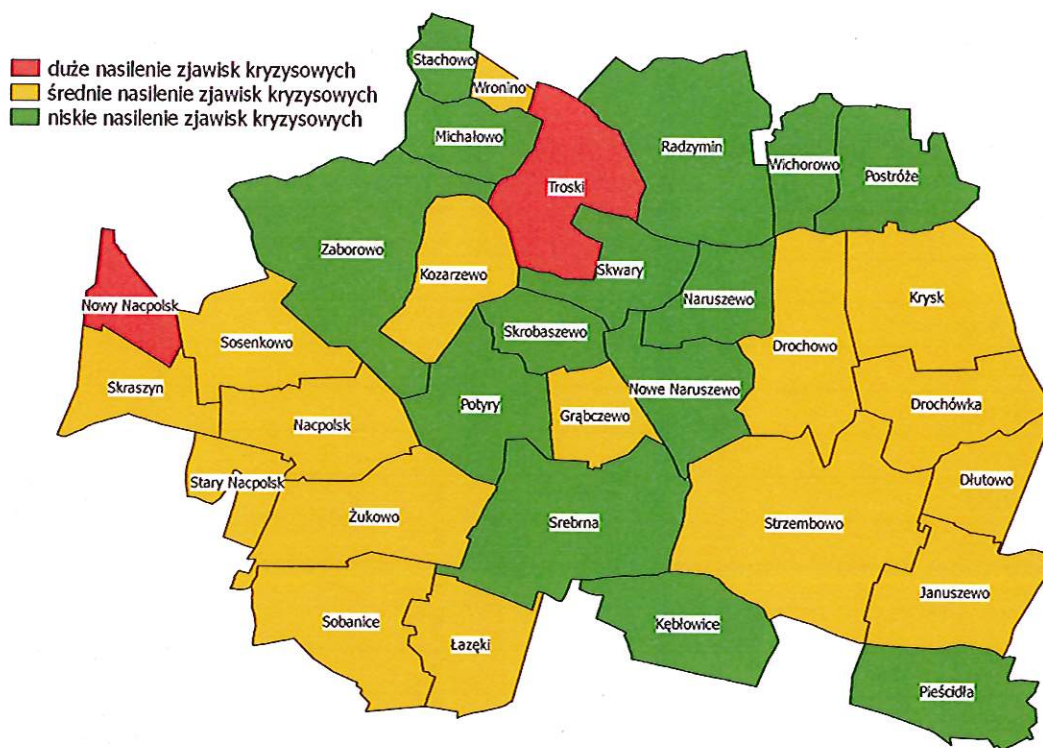
Tabela 10. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej

Jednostka pomocnicza	Liczba wskaźników sfery społecznej dla danej jednostki pomocniczych, których wartość uznano za wysoką lub bardzo wysoką*	Koncentracja negatywnych zjawisk
Dłutowo	5	1
Drochowo	4	1
Drochówka	4	1
Grąbczewo	4	1
Januszewo	4	1
Kęblowice	3	0
Kozarzewo	4	1
Krysk	4	1
Łazęki	5	1
Michałow	2	0
Nacpolsk	5	1
Naruszewo	3	0
Nowe Naruszewo	3	0
Nowy Nacpolsk	6	2
Pieścidła	1	0
Postróże	3	0
Potyry	3	0
Radzymin	2	0
Skarboszewo	3	0
Skarszyn	5	1
Skwary	2	0
Sobanice	5	1
Sosenkowo	4	1

Srebrna	1	0
Stachowo	1	0
Stary Nacpolsk	4	1
Strzembowo	4	1
Troski	6	2
Wichorowo	3	0
Wronino	5	1
Zaborowo	2	0
Żukowo	4	1

* w przypadku wskaźnika starzenia się wartość większa niż 113,0

Źródło: opracowanie własne

Rycina 13. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze społecznej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo

Źródło: Opracowanie własne

3.2. Sfera gospodarcza

3.2.1. Poziom przedsiębiorczości

Niska aktywność gospodarcza stanowi barierę rozwoju Gminy Naruszewo m.in. przez niskie dochody dla budżetu Gminy co ogranicza możliwości inwestycyjne. Kolejnym

niekorzystnym uwarunkowaniem jest struktura wielkościowa firm ponieważ nie istniały duże zakłady pracy, które również mogłyby zasilać budżet JST jak również pobudzać lokalną sytuację gospodarczą. Odnotowany wzrost liczby przedsiębiorstw jest na niskim poziomie dlatego nie można zdiagnozować znaczącej poprawiającej się sytuacji. Struktura powierzchni gospodarstw rolnych nie sprzyja rozwijaniu rolnictwa nastawionego na intensyfikację i zwiększenie produkcji, wskazuje na to fakt, iż dochody budżetu Gminy z rolnictwa w 2015 r. wyniosły 5%, co również wskazuje na ograniczenie potencjału rozwoju.

Wskaźnikiem ukazującym poziom przedsiębiorczości w Gminie Naruszewo jest liczba podmiotów gospodarczych według REGON na 100 osób.

Tabela 11. Liczba podmiotów gospodarczych według REGON na 100 osób

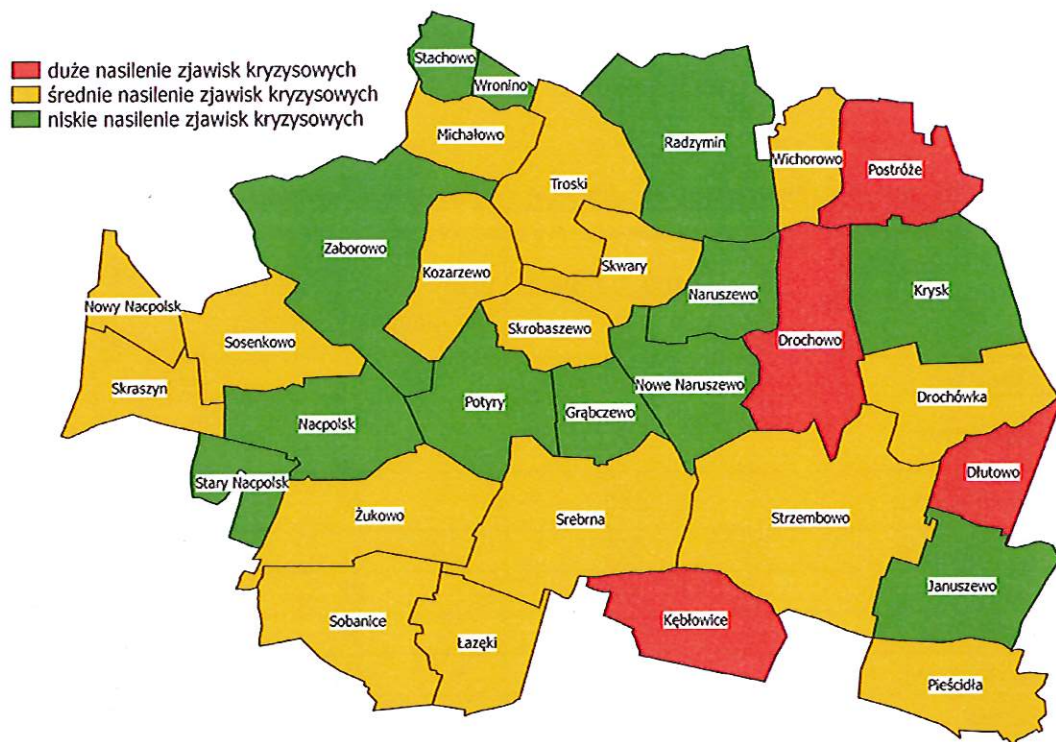
Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg rejestru REGON	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wg rejestru REGON na 100 mieszkańców
1	Dłutowo	126	1	0,79
2	Drochowo	161	0	0,00
3	Drochówka	215	5	2,33
4	Grąbczewo	72	3	4,17
5	Januszewo	214	9	4,21
6	Kęblowice	105	0	0,00
7	Kozarzewo	118	3	2,54
8	Krysk	240	20	8,33
9	Łazęki	159	3	1,89
10	Michałow	110	3	2,73
11	Nacpolsk	605	21	3,47
12	Naruszewo	245	22	8,98
13	Nowe Naruszewo	158	13	8,23
14	Nowy Nacpolsk	78	1	1,28
15	Pieścidla	195	2	1,03
16	Postróże	243	1	0,41
17	Potyry	99	5	5,05
18	Radzymin	460	19	4,13
19	Skarboszewo	130	4	3,08
20	Skarszyn	158	2	1,27
21	Skwary	200	6	3,00
22	Sobanice	232	5	2,16
23	Sosenkowo	206	5	2,43

24	Srebrna	177	3	1,69
25	Stachowo	58	3	5,17
26	Stary Nacpolsk	104	5	4,81
27	Strzembowo	337	7	2,08
28	Troski	268	7	2,61
29	Wichorowo	165	5	3,03
30	Wronino	20	1	5,00
31	Zaborowo	591	24	4,06
32	Żukowo	184	5	2,72
Ogółem dla Gminy		6433	213	3,31

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

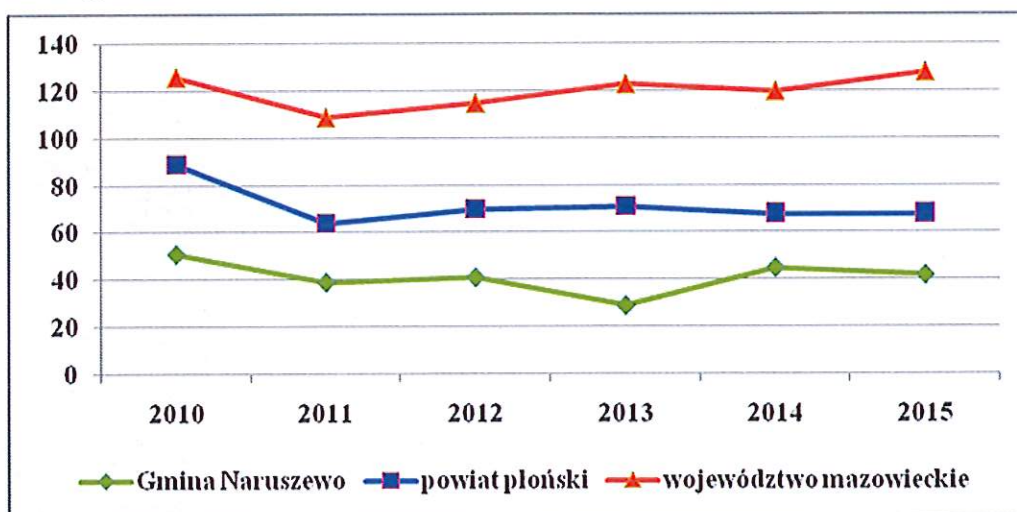
Najwyższym poziomem przedsiębiorczości cechowały się jednostki pomocnicze (sołectwa): Naruszewo (8,98 podm./100 mieszkańców) osób oraz Nowe Naruszewo (8,23 podm./100 mieszkańców)

Najmniejsza liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 100 mieszkańców notowana jest dla sołectwa Postróże (0,41podm./100 mieszkańców) i Dłutowo (0,79podm./100 mieszkańców). Wartości te w znacznym stopniu odbiegają od wartości dla całej Gminy (3,31/100 podm./100 mieszkańców). W sołectwach nie odnotowano żadnego działającego podmiotu gospodarczego: Drochowo i Kębłowice). Zróżnicowanie wskaźnika przedsiębiorczości (liczby podmiotów gospodarczych według REGON) przedstawiono na poniższej rycinie.

Rycina 14. Wartość wskaźnika liczba podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.
 Źródło: Opracowanie własne

W Gminie Naruszewo liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat kształtowała się na podobnym poziomie. Największy wzrost nastąpił z wartości 29 podmiotów na 45 podmiotów gospodarczych w latach 2013-2014. W zaś 2015 r. nastąpił niewielki spadek do wartości 39 podmiotów.

Rycina 15. Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Naruszewo, powiecie płońskim i województwie mazowieckim w latach 2010-2015

Jednym z wyznaczników punktu widzenia diagnozowania aktywności gospodarczej mieszkańców, jest również wskaźnik odnoszący się do ich przedsiębiorczości – liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Tabela 12. Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Liczba nowopowstałych firm w ostatnim 3 latach	Liczba nowopowstałych firm w ostatnich 3 latach na 100 mieszkańców
1	Dłutowo	126	3	2,38
2	Drochowo	161	2	1,24
3	Drochówka	215	6	2,79
4	Grąbczewo	72	4	5,56
5	Januszewo	214	12	5,61
6	Kęblowice	105	1	0,95
7	Kozarzewo	118	0	0,00
8	Krysk	240	17	7,08
9	Łazęki	159	4	2,52
10	Michałow	110	4	3,64
11	Nacpolsk	605	21	3,47
12	Naruszewo	245	18	7,35
13	Nowe Naruszewo	158	7	4,43
14	Nowy Nacpolsk	78	0	0,00
15	Pieścidla	195	2	1,03
16	Postróże	243	3	1,23
17	Potyry	99	3	3,03
18	Radzymin	460	23	5,00
19	Skarboszewo	130	4	3,08
20	Skarszyn	158	3	1,90
21	Skwary	200	5	2,50
22	Sobanice	232	5	2,16
23	Sosenkowo	206	2	0,97
24	Srebrna	177	2	1,13
25	Stachowo	58	3	5,17
26	Stary Nacpolsk	104	2	1,92
27	Strzembowo	337	12	3,56
28	Troski	268	9	3,36
29	Wichorowo	165	4	2,42
30	Wronino	20	1	5,00
31	Zaborowo	591	19	3,21
32	Żukowo	184	0	0,00

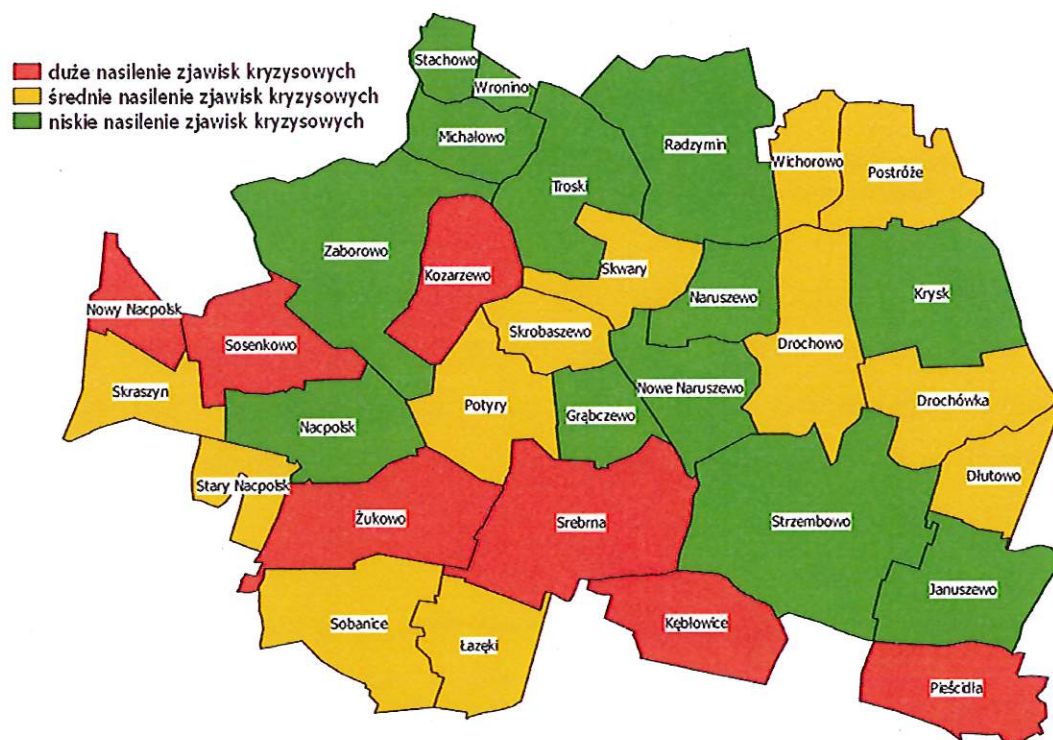

Ogółem dla Gminy	6433	201	3,12
-------------------------	-------------	------------	-------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Najwyższe wartości poziomu przedsiębiorczości mierzonej liczbą nowopowstałych podmiotów gospodarczych według REGON notowane są dla następujących jednostek pomocniczych: Naruszewo (7,36 podm./100 osób) Krysk (7,08 podm./100 osób), Januszewo (5,61 podm./100 osób), Grąbczewo (5,56 podm./100 osób), Stachowo (5,17 podm./100 osób), Radzymin i Wronino (po 5,00 podm./100 osób).

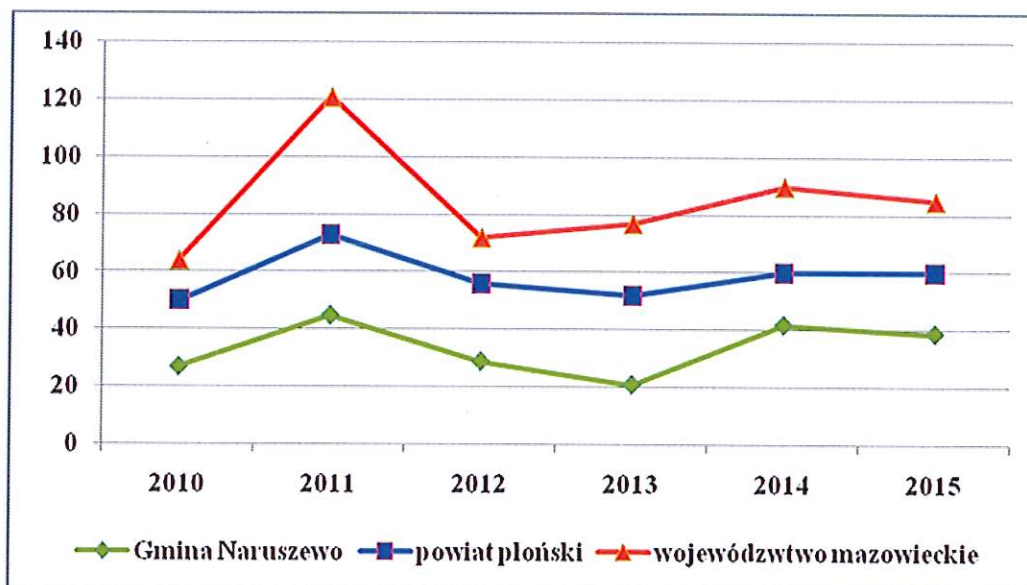
Niski poziom potencjału przedsiębiorczości odnosi się do natomiast do 17 jednostek pomocniczych, w których wartości są niższe od wartości dla całej Gminy Naruszewo (3,12 podm./100 osób). W sołectwo Żukowo, Kozarzewo i Nowy Nacpolsk nie odnotowano żadnych nowootwartych podmiotów gospodarczych. Przestrzenne zróżnicowanie wartości wskaźników koncentracji liczby nowopowstałych podmiotów gospodarczych prezentuje poniższa rycina.

Rycina 16. Wartość wskaźnika liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2012-2015 r.

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z danymi z Głównego Urzędu Statystycznego, na przestrzeni lat 2012-2015 nastąpił znaczny wzrost liczby podmiotów wyrejestrowanych z rejestru REGON. W 2012 r. wartość ta wynosiła 19 wyrejestrowanych podmiotów, natomiast w 2015 r. wzrosła do 25 podmiotów. Jest to zjawisko niepokojące, które bezpośrednio może wpłynąć na lokalną gospodarkę oraz rynek pracy.

Rycina 17. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Naruszewo, powiecie płońskim i województwie mazowieckim w latach 2010-2015

Równie istotnym, co poprzedni wskaźnik w przypadku diagnozowania przedsiębiorczości jest kolejny wskaźnik, dotyczący liczby zamkniętych i zawieszonych podmiotów gospodarczych. Poziom ten został przedstawiony za pomocą wskaźnika koncentracji liczby zamkniętych i zawieszonych podmiotów gospodarczych w ostatnich 3 latach (2013-2015).

Tabela 13. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Liczba zamkniętych/zawieszonych działalności w ostatnich 10 latach	Liczba zamkniętych/zawieszonych firm w ostatnich 3 latach na 100 mieszkańców
1	Dłutowo	126	2	1,59
2	Drochowo	161	2	1,24
3	Drochówka	215	5	2,33
4	Grąbczewo	72	1	1,39

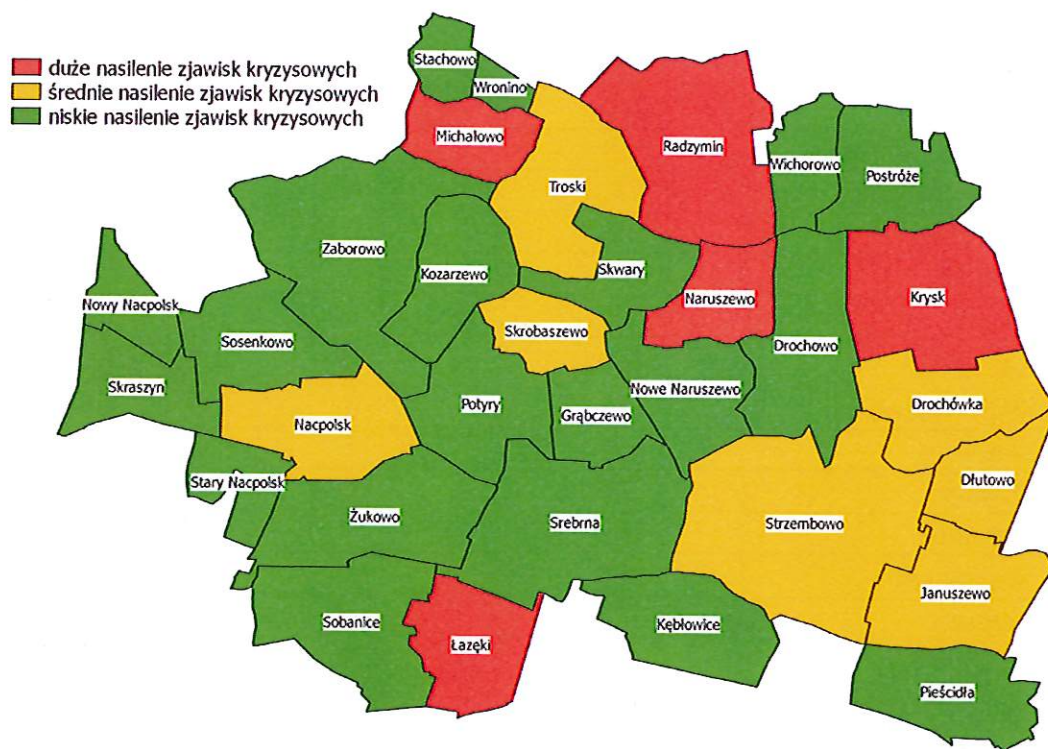
5	Januszewo	214	4	1,87
6	Kębłowice	105	1	0,95
7	Kozarzewo	118	0	0,00
8	Krysk	240	6	2,50
9	Łazęki	159	4	2,52
10	Michałow	110	3	2,73
11	Nacpolsk	605	12	1,98
12	Naruszewo	245	8	3,27
13	Nowe Naruszewo	158	2	1,27
14	Nowy Nacpolsk	78	0	0,00
15	Pieścidla	195	0	0,00
16	Postróże	243	2	0,82
17	Potyry	99	0	0,00
18	Radzymin	460	13	2,83
19	Skarboszewo	130	3	2,31
20	Skarszyn	158	1	0,63
21	Skwary	200	0	0,00
22	Sobanice	232	2	0,86
23	Sosenkowo	206	2	0,97
24	Srebrna	177	0	0,00
25	Stachowo	58	0	0,00
26	Stary Nacpolsk	104	0	0,00
27	Strzembowo	337	6	1,78
28	Troski	268	4	1,49
29	Wichorowo	165	1	0,61
30	Wronino	20	0	0,00
31	Zaborowo	591	6	1,02
32	Żukowo	184	2	1,09
Ogółem dla Gminy		6433	92	1,43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Zdecydowanie największa koncentracja liczby wyrejstrowanych podmiotów gospodarczych według REGON dotyczy następujących jednostek pomocniczych: Naruszewo (3,27 podm./100 osób), Radzymin I (2,83 podm./100 osób), Michałow (2,73 podm./100 osób), Łazęki (2,52 podm./100 osób) i Krysk (2,50 podm./100 osób),.

Do obszarów, w których poziom przedsiębiorczości - mierzonej liczbą wyrejstrowanych podmiotów gospodarczych - jest wyższy od wartości dla całej Gminy należą jednostki: Skarboszewo (2,31 podm./100 osób), Nacpolsk (1,98 podm./100 osób), Drochówka (2,33 podm./100 osób), Januszewo (1,87 podm./100 osób), Strzembowo (1,78 podm./100 osób) i Troski (1,49 podm./100 osób). Tym samym sytuacja w wymienionych

jednostkach jest mniej korzystniejsza niż pozostałych pod względem analizowanego wskaźnika. Wartości poszczególnych wskaźników liczby wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych prezentuje poniższa rycina.

Rycina 18. Wartość wskaźnika liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2012-2015 r.
Źródło: Opracowanie własne

3.2.2. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej

Na podstawie powyższych map przestrzennego zróżnicowania zjawisk gospodarczych określono, czy dana jednostka pomocnicza Gminy Naruszewo podlega niekorzystnym procesom w sferze gospodarczej.

Sfera gospodarcza w Gminie Naruszewo została oceniona pod kątem:

- Liczba podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności
- Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności
- Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności

W poniższej tabeli zaprezentowano syntetyczne zestawienie wszystkich kategorii analizy negatywnych zjawisk gospodarczych w jednostkach pomocniczych w Gminie Naruszewo wraz z towarzyszącymi im wskaźnikami koncentracji.

W celu dokonania syntetycznej oceny zliczono wszystkie wskaźniki dla danej jednostki pomocniczej, których wartość uznano za wysoką lub bardzo wysoką, zgodnie następującą skalą:

- 3 wskaźniki – ocena 2, świadcząca o dużym nasileniu zjawisk kryzysowych (kolor czerwony),
- 2 wskaźniki – ocena 1, świadcząca o średnim nasileniu zjawisk kryzysowych (kolor pomarańczowy),
- 0-1 wskaźników – ocena 0, świadcząca o niskim nasileniu zjawisk kryzysowych (kolor zielony).

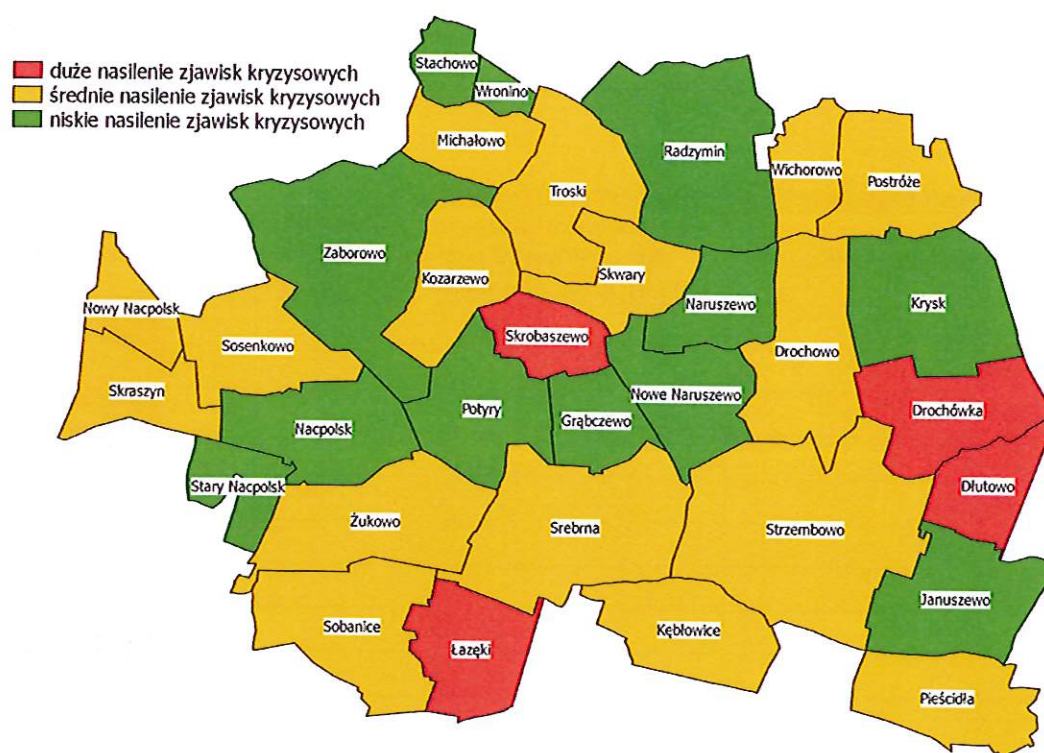
Następnie w poniższej tabeli dokonano podsumowania w celu określenia koncentracji negatywnych zjawisk w sferze społecznej, sumując liczby poszczególnych kategorii.

Tabela 14. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze gospodarczej

Jednostka pomocnicza	Liczba wskaźników sfery gospodarczej dla danej jednostki pomocniczych, których wartość uznano za wysoką lub bardzo wysoką*	Koncentracja negatywnych zjawisk
Dłutowo	3	2
Drochowo	2	1
Drochówka	3	2
Grąbczewo	0	0
Januszewo	1	0
Kęblowice	2	1
Kozarzewo	2	1
Krysk	1	0
Łazęki	3	2
Michałow	2	1
Nacpolsk	1	0
Naruszewo	1	0
Nowe Naruszewo	1	0
Nowy Nacpolsk	2	1
Pieścidla	2	1
Postróże	2	1
Potyry	1	0
Radzymin	1	0
Skarboszewo	3	2

Skarszyn	2	1
Skwary	2	1
Sobanice	2	1
Sosenkowo	2	1
Srebrna	2	1
Stachowo	0	0
Stary Nacpolsk	1	0
Strzembowo	2	1
Troski	2	1
Wichorowo	2	1
Wronino	0	0
Zaborowo	0	0
Żukowo	2	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Rycina 19. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze gospodarczej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Sfera techniczna

W budynkach użyteczności publicznej tj. świetlice, biblioteki, hale sportowe prowadzone są działania społeczne skierowane do okolicznych mieszkańców. Tym samym działalność prowadzona w budynkach wpływa na integrację i aktywność mieszkańców. Brak odpowiedniej infrastruktury technicznej wpływa negatywnie na jakość życia mieszkańców w danym sołectwie.

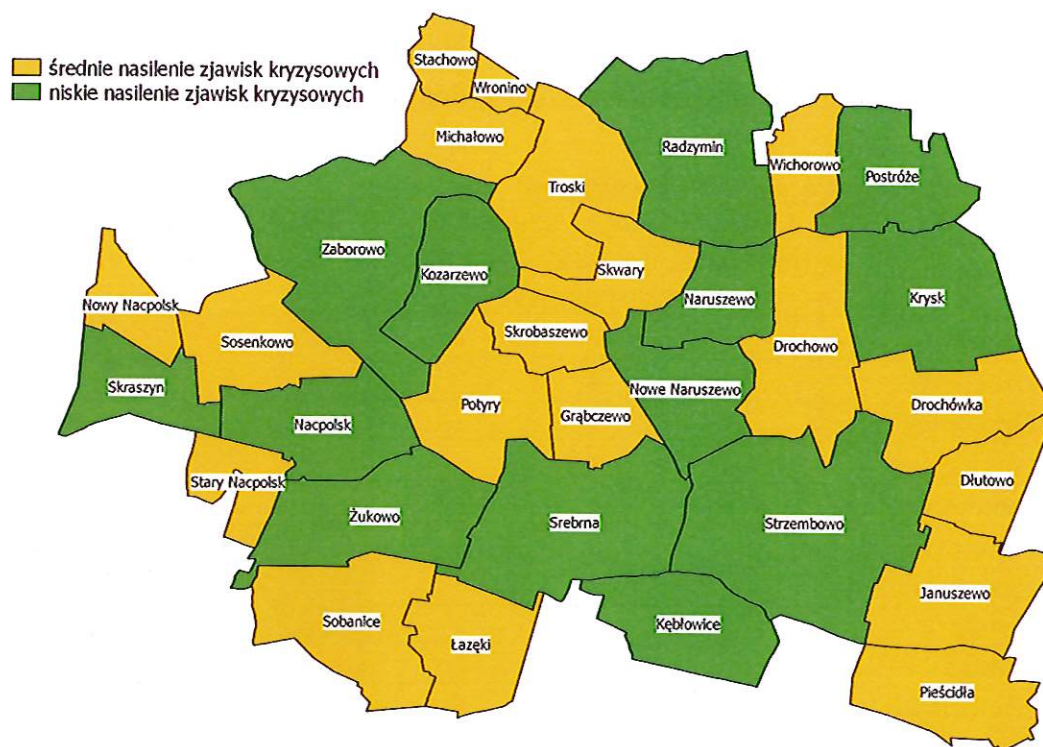
W związku z tym, iż brak w danej jednostce pomocniczej (sołectwie) budynków użyteczności publicznej w znacznym stopniu wpływa na degradację terenu, przyjęto, iż w ramach oceny sfery technicznej jednostki, w granicach których nie występują te budynki uzyskują 1 punkt (kolor pomarańczowy), ukazujący sytuację kryzysową w tym zakresie, natomiast pozostałe jednostki, w których istnieją budynki użyteczności publicznej nie uzyskują w tej kategorii w ogóle punktów (kolor zielony).

Tabela 15. Liczba budynków użyteczności publicznej

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba budynków użyteczności publicznej (świetlice, biblioteki, hale sportowe)	Występowanie sytuacji kryzysowej
1	Dłutowo	0	1
2	Drochowo	0	1
3	Drochówka	0	1
4	Grąbczewo	0	1
5	Januszewo	0	1
6	Kębłowice	1	0
7	Kozarzewo	1	0
8	Krysk	2	0
9	Łazęki	0	1
10	Michałowo	0	1
11	Nacpolsk	6	0
12	Naruszewo	9	0
13	Nowe Naruszewo	1	0
14	Nowy Nacpolsk	0	1
15	Pieścidla	0	1
16	Postróże	1	0
17	Potyry	0	1
18	Radzymin	4	0
19	Skarboszewo	0	1
20	Skarszyn	1	0
21	Skwary	0	1

22	Sobanice	0	1
23	Sosenkowo	0	1
24	Srebrna	1	0
25	Stachowo	0	1
26	Stary Nacpolsk	0	1
27	Strzembowo	1	0
28	Troski	0	1
29	Wichorowo	0	1
30	Wronino	0	1
31	Zaborowo	3	0
32	Żukowo	1	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Rycina 20. Wartość wskaźnika liczba budynków użyteczności publicznej w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne

Najwięcej budynków użyteczności publicznej odnotowano w sołectwie Nacpolsk i Naruszewo, ma to oczywisty związek z dużą liczbą mieszkańców w przypadku jednostki pomocniczej Nacpolsk, natomiast w przypadku jednostki Naruszewo wysoka liczba budynków związana jest z pełnieniem przez tę jednostkę funkcji administracyjno-usługowej.

W pozostałych jednostkach brakuje infrastruktury technicznej, która mogłaby zostać wykorzystana do pełnienia funkcji społecznych dla okolicznych mieszkańców.

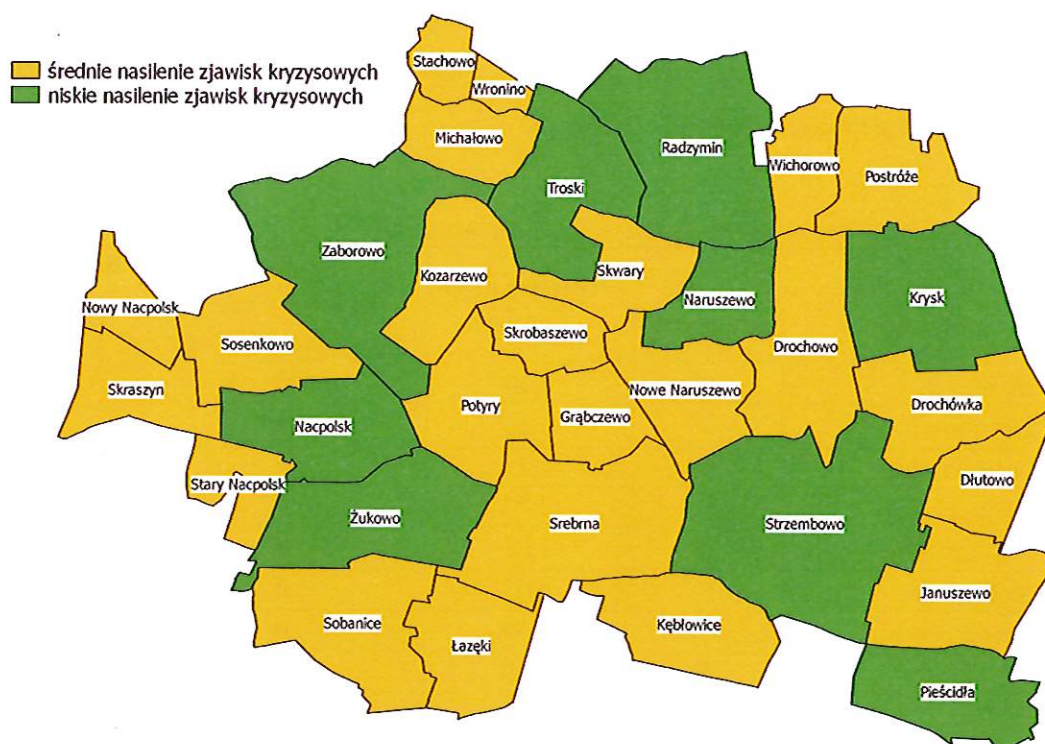
Kolejnym wskaźnikiem wykorzystanym w diagnozie zjawisk kryzysowych w sferze technicznej jest liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków. W celu zbadania rozkładu przestrzennego zjawiska w poszczególnych jednostkach pomocniczych Gminy Naruszewo wykorzystano dane dotyczące liczby zabytków wpisanych do rejestru zabytków na 1 km². W jednostkach pomocniczych, w granicach których nie występują żadne zabytków oznaczono jako sołectwa, w których stwierdzono zjawiska kryzysowe (kolor pomarańczowy), zaś sołectwach, w których odnotowano położenie zabytków jako jednostki, w których nie występują zjawiska kryzysowe (kolor zielony).

Tabela 16. Liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków na 1 km²

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba zabytków	Powierzchnia [km ²]	Liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków na 1 km ²	Występowanie sytuacji kryzysowej
1	Dłutowo	0	3,10	0	1
2	Drochowo	0	6,40	0	1
3	Drochówka	0	5,13	0	1
4	Grąbczewo	0	2,79	0	1
5	Januszewo	0	5,61	0	1
6	Kęblowice	0	4,93	0	1
7	Kozarzewo	0	4,39	0	1
8	Krysk	5	7,02	0,71	0
9	Łazęki	0	4,36	0	1
10	Michałow	0	3,02	0	1
11	Nacpolsk	5	5,21	0,96	0
12	Naruszewo	3	3,35	0,90	0
13	Nowe Naruszewo	0	4,51	0	1
14	Nowy Nacpolsk	0	2,25	0	1
15	Pieścidla	1	4,76	0,21	0
16	Postróże	0	4,77	0	1
17	Potyry	0	5,04	0	1
18	Radzymin	6	8,90	0,67	0
19	Skarboszewo	0	2,63	0	1
20	Skarszyn	0	4,10	0	1
21	Skwary	0	3,56	0	1
22	Sobanice	0	6,47	0	1
23	Sosenkowo	0	4,65	0	1
24	Srebrna	0	9,17	0	1
25	Stachowo	0	1,56	0	1
26	Stary Nacpolsk	0	2,45	0	1

27	Strzembowo	2	13,09	0,15	0
28	Troski	4	5,93	0,67	0
29	Wichorowo	0	2,62	0	1
30	Wronino	0	0,77	0	1
31	Zaborowo	3	10,38	0,29	0
32	Żukowo	1	6,83	0,15	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Rycina 21. Wartość wskaźnika liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków na 1 km² w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne

Na terenie całej Gminy Naruszewo występuje łącznie 30 zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Biorąc pod uwagę analizowany wskaźnik najwyższa liczba zabytków na 1 km² powierzchni danej jednostki pomocniczej stwierdzono w sołectwach Nacpolsk (0,96 zabyt./km²) i Naruszewo (0,90 zabyt./km²). W pozostałych jednostkach wartość wskaźnika wahała się od 0,71 do 0,15 zabyt./km².

3.3.1. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze technicznej

Do obliczenia wskaźnika wykorzystano 2 wskaźniki cząstkowe, które wymiarują problemy w sferze technicznej opisane w powyżej:

- Liczba budynków użyteczności publicznej,
- Liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków na 1 km².

W przypadku sfery technicznej w celu dokonania syntetycznej oceny koncentracji zjawisk kryzysowych zliczono wszystkie wskaźniki dla danej jednostki pomocniczej, w których suma stwierdzono sytuację kryzysową, zgodnie następującą skalą:

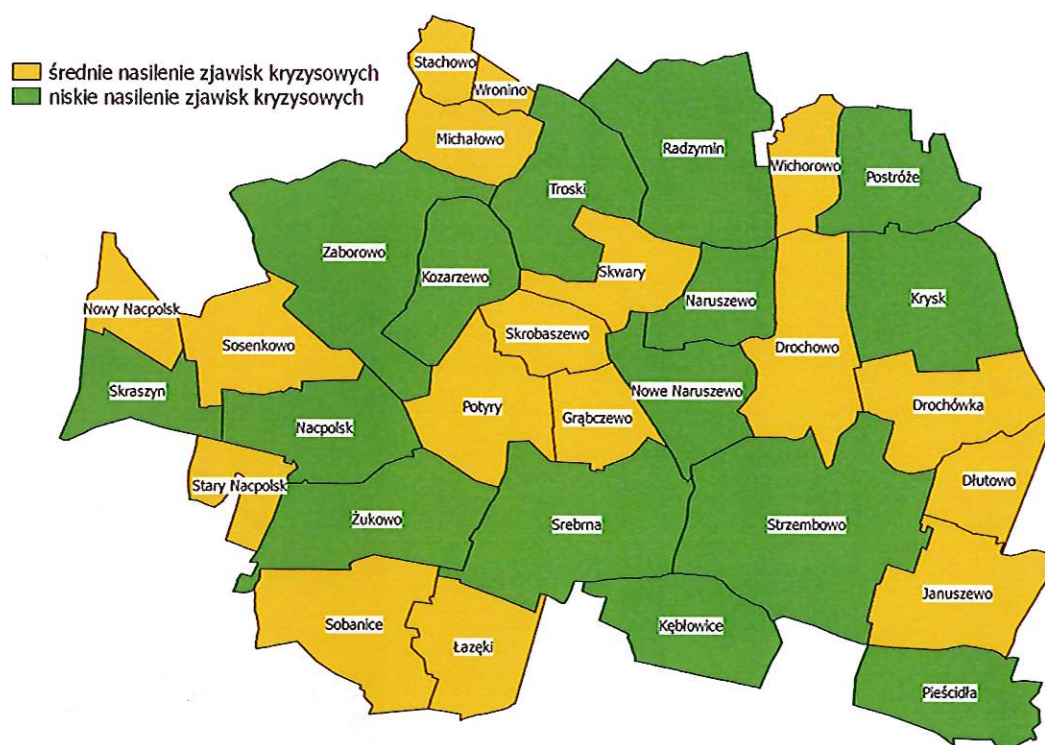
- 2 wskaźniki – ocena 1, świadcząca o wysokim nasileniu zjawisk kryzysowych
- 0-1 wskaźników – ocena 0, świadcząca o niskim i/lub braku nasileniu zjawisk kryzysowych.

Tabela 17. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze technicznej

Jednostka pomocnicza	Liczba wskaźników sfery technicznej dla danej jednostki pomocniczych, w których stwierdzono sytuację kryzysową	Koncentracja zjawisk negatywnych
Dłutowo	2	1
Drochowo	2	1
Drochówka	2	1
Grąbczewo	2	1
Januszewo	2	1
Kębłowice	1	0
Kozarzewo	1	0
Krysk	0	0
Łazęki	2	1
Michałow	2	1
Nacpolsk	0	0
Naruszewo	0	0
Nowe Naruszewo	1	0
Nowy Nacpolsk	2	1
Pieścidla	1	0
Postróże	1	0
Potyry	2	1
Radzymin	0	0
Skarboszewo	2	1
Skarszyn	1	0
Skwary	2	1
Sobanice	2	1
Sosenkowo	2	1

Srebrna	1	0
Stachowo	2	1
Stary Nacpolsk	2	1
Strzembowo	0	0
Troski	1	0
Wichorowo	2	1
Wronino	2	1
Zaborowo	0	0
Żukowo	0	0

Źródło: Opracowanie własne

Rycina 22. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze technicznej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo

Źródło: Opracowanie własne

3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

W celu przeprowadzenia dokładniejszej analizy sfery przestrzenno-funkcjonalnej wykorzystano wskaźnik gęstości zaludnienia w poszczególnych jednostkach pomocniczych

Gminy Naruszewo, którego sposób obliczenia oraz informacje o sposobie oceny koncentracji negatywnych zjawisk przedstawiają się następująco:

- niezbędne dane: liczba ludności zameldowanej na pobyt stały lub czasowy w podziale na jednostki pomocnicze i powierzchnia jednostek pomocniczych w km²,
- wartość wskaźnika liczona jako stosunek pomiędzy liczbą ludności w jednostce pomocniczej,

a powierzchnią jednostki pomocniczej w ha, wg wzoru $W=A/B$, gdzie W – wartość wskaźnika, A – liczba ludności jednostki pomocniczej, B – powierzchnia obszaru w km².

Każdemu obszarowi przypisano wskaźnik oceny od 0 do 3 uzależniony od wartości średniej, która w Gminie Naruszewo w 2015 r. wyniosła 42,1 os./km². Rozpiętość kolejnych przedziałów wyznaczono zgodnie z regułą trzech sigm (7,8 os./km²). Gęstość zaludnienia w danych jednostkach pomocniczych określono według poniższej skali:

poniżej 34,3 – kolor zielony

34,3 – 42,1 = 1 – kolor pomarańczowy

powyżej 42,1 – kolor czerwony

Tabela 18. Gęstość zaludnienia w Gminie Naruszewo

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Powierzchnia [km ²]	Gęstość zaludnienia
1	Dłutowo	126	3,10	40,6
2	Drochowo	161	6,40	25,2
3	Drochówka	215	5,13	41,9
4	Grąbczewo	72	2,79	25,8
5	Januszewo	214	5,61	38,1
6	Kębłowice	105	4,93	21,3
7	Kozarzewo	118	4,39	26,9
8	Krysk	240	7,02	34,2
9	Łazęki	159	4,36	36,5
10	Michałow	110	3,02	36,4
11	Nacpolsk	605	5,21	116,1
12	Naruszewo	245	3,35	73,1
13	Nowe Naruszewo	158	4,51	35,0
14	Nowy Nacpolsk	78	2,25	34,6
15	Pieścidla	195	4,76	41,0
16	Postróże	243	4,77	50,9
17	Potyry	99	5,04	19,6
18	Radzymin	460	8,90	51,7

19	Skarboszewo	130	2,63	49,4
20	Skarszyn	158	4,10	38,5
21	Skwary	200	3,56	56,2
22	Sobanice	232	6,47	35,9
23	Sosenkowo	206	4,65	44,3
24	Srebrna	177	9,17	19,3
25	Stachowo	58	1,56	37,2
26	Stary Nacpolsk	104	2,45	42,4
27	Strzembowo	337	13,09	25,7
28	Troski	268	5,93	45,2
29	Wichorowo	165	2,62	63,0
30	Wronino	20	0,77	26,0
31	Zaborowo	591	10,38	56,9
32	Żukowo	184	6,83	26,9
		6433	152,92	42,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Rycina 23. Wartość wskaźnika gęstość zaludnienia w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne

Duże zróżnicowanie zagospodarowania przestrzennego Gminy Naruszewo wpływa na gęstość i charakter jego zabudowy. Zbyt duża gęstość zabudowy i związana z tym niewielka powierzchnia terenów biologicznie czynnych negatywnie oddziałuje na warunki życia mieszkańców.

Problemy te dotyczą przede wszystkim jednostki pomocniczej Nacpolsk, w którym gęstość zaludnienia w przeliczeniu na jego powierzchnię wynosi 116,1 mieszkańców.

Kolejnymi jednostkami, które cechuje wysokie zagęszczenie ludności są sołectwa: Naruszewo (73,1 mieszkańców), Wichorowo (63,0 mieszkańców) oraz Zaborowo (56,9 mieszkańców).

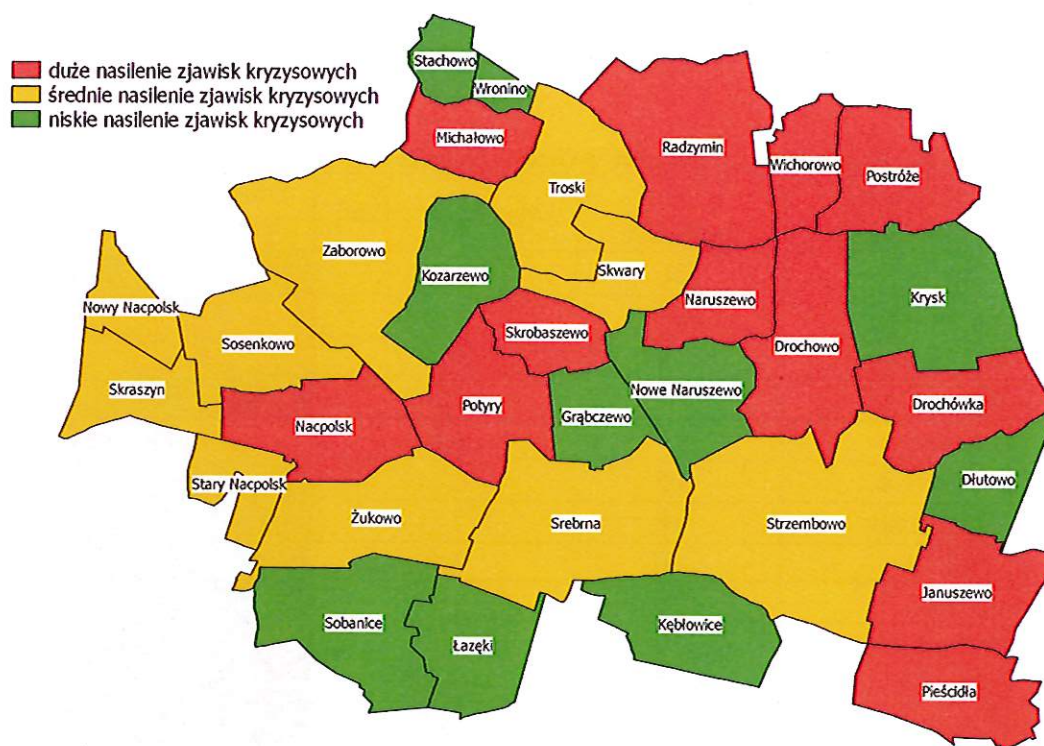
Drugim wskaźnikiem wykorzystanym w analizie sytuacji w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest długość dróg na 100 mieszkańców. Wskaźnik ten obrazuje możliwości poruszania się mieszkańców granicach sołectw, a także o dostępności do poszczególnych usług w Gminie. Niska wartość wskaźnika, poniżej wartości średniej dla Gminy 3,4 km na 100 mieszkańców świadczy tym samym o sytuacji kryzysowej.

Tabela 19. Długość dróg na 100 mieszkańców w Gminie Naruszewo

Lp.	Jednostka pomocnicza	Liczba ludności	Długość dróg [km]	Długość dróg na 100 mieszkańców
1	Dłutowo	126	6,63	5,3
2	Drochowo	161	3,51	2,2
3	Drochówka	215	5,07	2,4
4	Grąbczewo	72	4,50	6,3
5	Januszewo	214	5,81	2,7
6	Kęblowice	105	6,94	6,6
7	Kozarzewo	118	7,22	6,1
8	Krysk	240	8,45	3,5
9	Łazęki	159	9,97	6,3
10	Michałow	110	1,14	1,0
11	Nacpolsk	605	10,83	1,8
12	Naruszewo	245	5,49	2,2
13	Nowe Naruszewo	158	8,00	5,1
14	Nowy Nacpolsk	78	3,47	4,4
15	Pieścidla	195	5,58	2,9
16	Postróże	243	5,14	2,1
17	Potyry	99	3,01	3,0
18	Radzymin	460	10,47	2,3
19	Skarboszewo	130	2,40	1,8
20	Skarszyn	158	5,94	3,8

21	Skwary	200	8,72	4,4
22	Sobanice	232	12,42	5,4
23	Sosenkowo	206	7,80	3,8
24	Srebrna	177	7,57	4,3
25	Stachowo	58	3,15	5,4
26	Stary Nacpolsk	104	4,45	4,3
27	Strzembowo	337	14,62	4,3
28	Troski	268	9,40	3,5
29	Wichorowo	165	2,32	1,4
30	Wronino	20	1,15	5,8
31	Zaborowo	591	18,92	3,2
32	Żukowo	184	7,84	4,3
Ogółem dla Gminy		6433	217,93	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Naruszewie

Rycina 24. Wartość wskaźnika długość dróg na 100 mieszkańców w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne

Najlepszą sytuację stwierdzono w sołectwach: Kębłowice (6,6 km/100 mieszk.), Grąbczewo (6,3 km/100 mieszk.), Kozarzewo (6,1 km/100 mieszk.) i Wronino (5,8 km/100 mieszk.). Najniższą zaś wartość odnotowano w jednostkach Michałowo (1,8 km/100 mieszk.),

Skarboszewo (1,8 km/100 mieszk.), Wichorowo (1,4 km/100 mieszk.) i Nacpolsk (1,0 km/100 mieszk.).

3.4.1. Obszary koncentracji negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Podsumowaniem diagnozy w sferze przestrzenno-funkcjonalnej jest poniższa tabela. Za obszary kryzysowe w sferze przestrzenno-funkcjonalnej uznano te, które cechują się występowaniem negatywnych zjawisk w dwóch z wyszczególnionych wskaźnikach, zgodnie następującą skalą:

- 2 wskaźniki – ocena 1, świadcząca o wysokim nasileniu zjawisk kryzysowych
- 0 wskaźników – ocena 0, świadcząca o niskim i/lub braku nasileniu zjawisk kryzysowych.

Tabela 20. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej

Jednostka pomocnicza	Liczba wskaźników sfery przestrzenno-funkcjonalnej dla danej jednostki pomocniczych, których wartość uznano za wysoką lub bardzo wysoką*	Koncentracja zjawisk negatywnych
Dłutowo	1	0
Drochowo	1	0
Drochówka	2	1
Grąbczewo	0	0
Januszewo	2	1
Kęblowice	0	0
Kozarzewo	0	0
Krysk	1	0
Łazęki	1	0
Michałow	2	1
Nacpolsk	2	1
Naruszewo	2	1
Nowe Naruszewo	1	0
Nowy Nacpolsk	2	1
Pieścidla	2	1
Postróże	2	1
Potyry	1	0
Radzymin	2	1
Skarboszewo	2	1
Skarszyn	2	1
Skwary	2	1
Sobanice	1	0

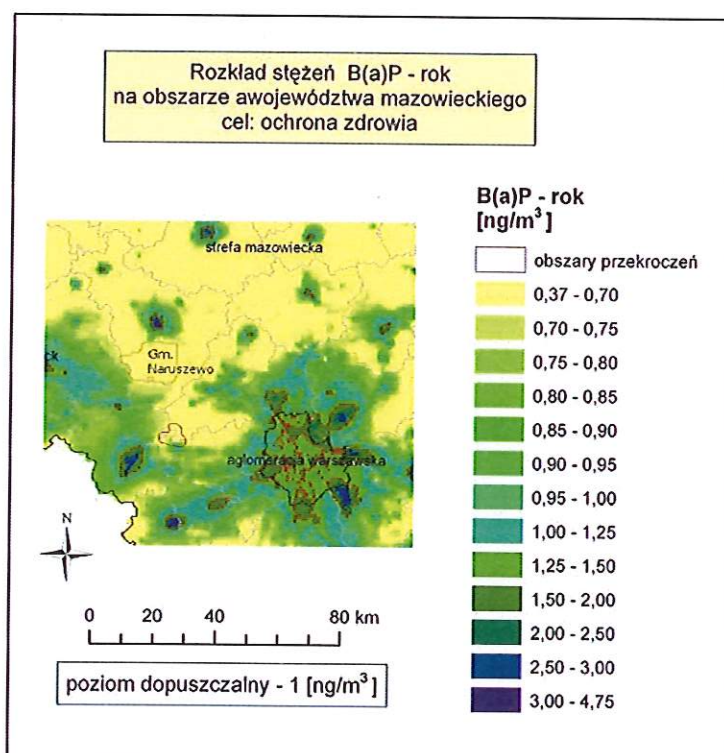

natomiast występują obszary i obiekty przyrodnicze chronione prawem, do których zaliczyć można:⁴

1. Rezerwat przyrody - *Noskowo*
2. Obszary chronionego krajobrazu - *Naruszewski Obszar Chronionego Krajobrazu*, *Krysko Joniecki Obszar Chronionego Krajobrazu*
3. Użytki ekologiczne – bagna i zadrzewienie (6 szt.)
4. Pomniki przyrody – zadrzewienie i gład narzutowy (10 szt.)

Gmina Naruszewo wchodzi w skład strefy mazowieckiej dla celów oceny jakości powietrza pod kątem zawartości dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenków azotu, tlenku węgla i benzenu, pyłu zawieszonego PM10 i PM 2,5 oraz zawartego w tym pyłu ołowiu, arsenu, kadmu, niklu i benzo(a)pirenu. Zarówno pod kątem ochrony zdrowia jak i ochrony roślin strefę zaliczono do klasy A.

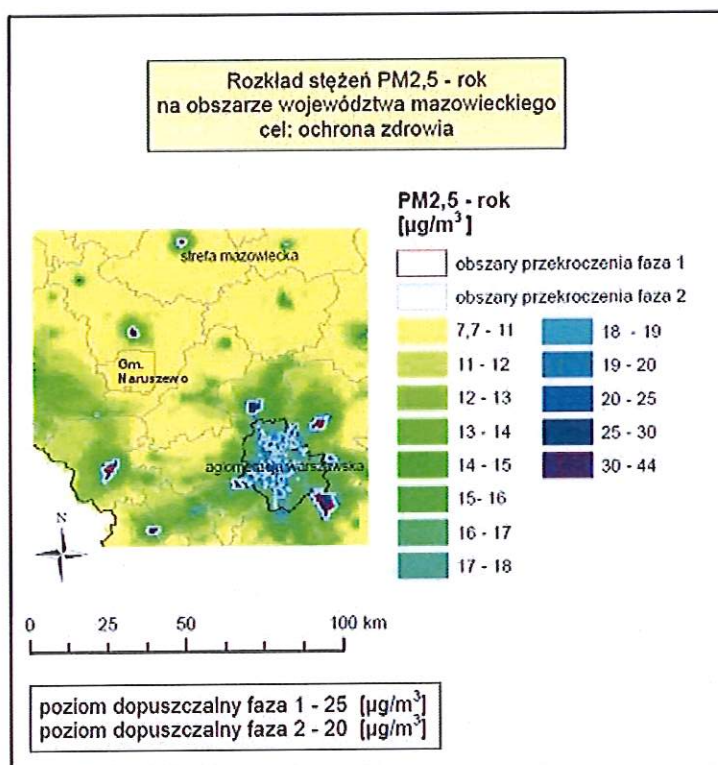
Na terenie Gminy Naruszewo nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnego stężenia średniorocznego pyłu zawieszonego benzo(a)pirenu, PM10 oraz PM2,5 w 2015 roku. Maksymalne stężenie średnioroczne wynosiło 0,70 ng/m³ B(a)P, 15 µg/m³ PM10 oraz 11 µg/m³ PM2,5. Tym samym stan jakości powietrza w całej Gminie kształtuje się na dobrym poziomie.

Rycina 26. Stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu w 2015 roku

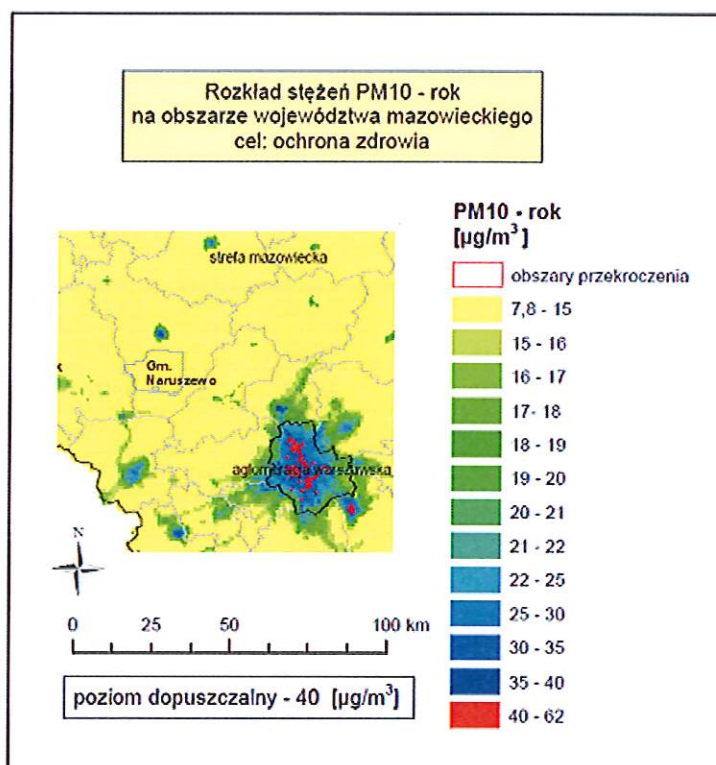
⁴ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Naruszewo na lata 2010-2013 z perspektywą na lata 2014-2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2015 roku”

Rycina 27. Stężenia średnioroczne pyłu PM_{2,5} w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2015 roku”

Rycina 28. Stężenia średnioroczne pyłu PM10 w 2015 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2015 roku”

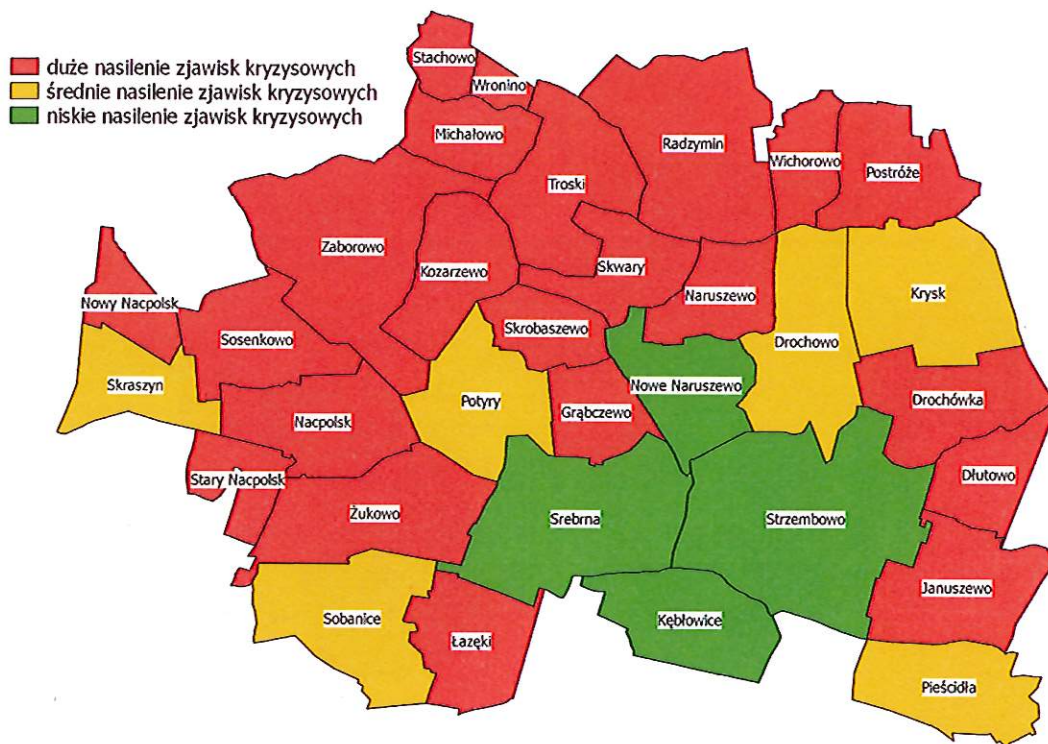
W celu zobrazowania sytuacji kryzysowej w sferze środowiskowej w Gminie Naruszewo wzięto pod uwagę powierzchnię lasów w poszczególnych sołectwach. Spośród wszystkich jednostek pomocniczych w Gminie Naruszewo, największa powierzchnia lasów występuje na terenie sołectw: Srebrna (567,10 ha – 61,84%), Nowe Naruszewo (212,70 ha – 47,14%) i Kębłowice (213,80 ha – 43,37%). Na terenie sołectwa Kozarzewo tereny zieleni nie występują, natomiast w sołectwach Sosenkowo (0,96 ha – 0,21%), (Dłutowo (0,62 ha – 0,20), Skarboszewo (0,49 ha – 0,19%) i Skwary (1,20 ha – 0,34%) występują w niewielkim stopniu.

Tabela 21. Powierzchnia lasów w Gminie Naruszewo

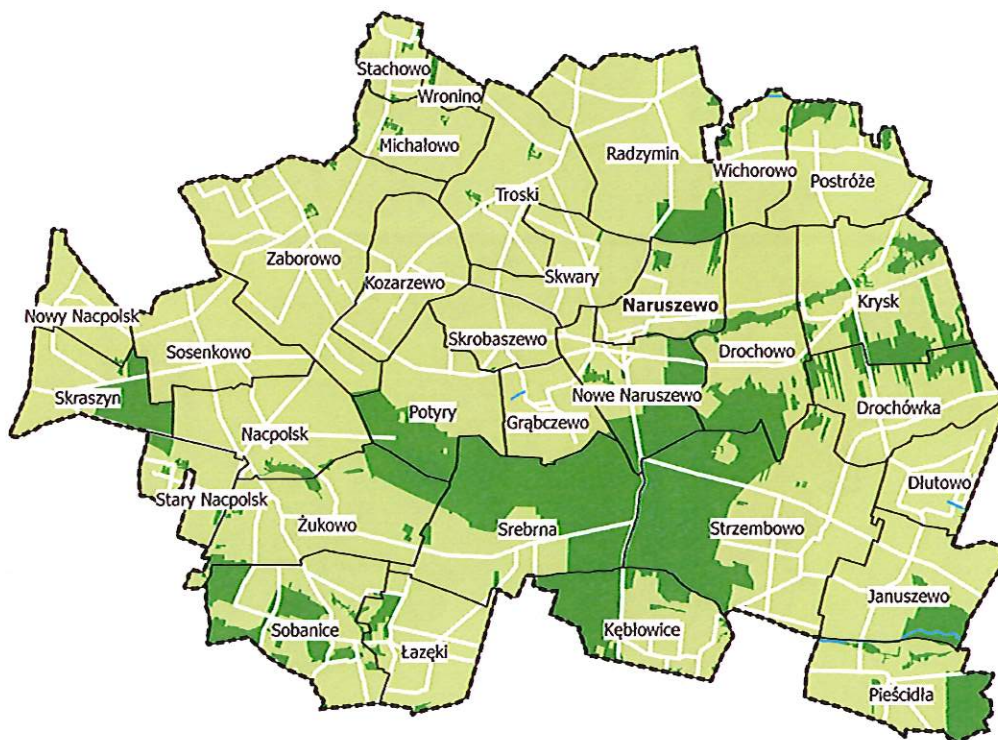
Lp.	Jednostka pomocnicza	Powierzchnia sołectwa [ha]	Powierzchnia lasów [ha]	Procent powierzchni	Koncentracja zjawisk negatywnych
1	Dłutowo	310,3	0,62	0,20	2
2	Drochowo	640,0	165,50	25,86	1
3	Drochówka	513,8	97,68	19,01	2
4	Grąbczewo	279,5	2,95	1,06	2
5	Januszewo	561,0	85,09	15,17	2
6	Kębłowice	493,0	213,80	43,37	0
7	Kozarzewo	439,3	0,00	0,00	2
8	Krysk	702,5	179,00	25,48	1
9	Łazęki	436,0	36,92	8,47	2

10	Michałow	302,5	16,92	5,59	2
11	Nacpolsk	521,1	18,61	3,57	2
12	Naruszewo	335,0	29,39	8,77	2
13	Nowe Naruszewo	451,2	212,70	47,14	0
14	Nowy Nacpolsk	225,3	1,72	0,76	2
15	Pieścida	476,7	115,10	24,15	1
16	Postróże	477,7	36,33	7,61	2
17	Potyry	504,8	167,60	33,20	1
18	Radzymin	890,0	94,48	10,62	2
19	Skarboszewo	263,0	0,49	0,19	2
20	Skarszyn	410,5	126,80	30,89	1
21	Skwary	356,0	1,20	0,34	2
22	Sobanice	647,2	176,10	27,21	1
23	Sosenkowo	465,4	0,96	0,21	2
24	Srebrna	917,1	567,10	61,84	0
25	Stachowo	156,5	7,47	4,77	2
26	Stary Nacpolsk	245,2	21,58	8,80	2
27	Strzembowo	1309,0	543,20	41,50	0
28	Troski	593,7	6,63	1,12	2
29	Wichorowo	262,0	12,02	4,59	2
30	Wronino	77,0	6,45	8,38	2
31	Zaborowo	1038,0	10,62	1,02	2
32	Żukowo	683,6	107,70	15,75	2
Ogółem dla Gminy		15983,9	3062,73	19,16	

Źródło: opracowanie własne

Rycina 29. Wartość wskaźnika powierzchni lasów w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.
 Źródło: Opracowanie własne

Rycina 30. Lasy w Gminie Naruszewo

Źródło: Opracowanie własne

Na obszarze Gminy występują małe cieki wodne, takie jak Naruszewka, Żurawianka oraz Struga. Jakość wód powierzchniowych może być zagrożona w szczególności przez niski odsetek skanalizowania, który w 2015 roku wynosił zaledwie 10,3% w zestawieniu do zwodociągowania, z której korzystało 99,0% ludności. Dodatkowo, zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych jest dominujące w Gminie rolnictwo, które jest źródłem się organiczne oraz nieorganiczne nawozy trafiające do wód powierzchniowych i podziemnych.

Głównymi źródłami zagrożeń dla pogorszenia stanu środowiska są związane z:

- Lokalizacją ropociągu *Przyjaźń*,
- Nieodpowiednim wykorzystaniu rolniczemu oraz magazynowanie nawozów sztucznych i naturalnych oraz pestycydów,
- Odpady i ścieki bytowe.

4. Zasięgi przestrzenne obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

4.1. Obszar zdegradowany

Zgodnie z wytycznymi Ministra Rozwoju, aby uznać daną część Gminy za obszar zdegradowany, musi ona charakteryzować się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto obszar zdegradowany musi cechować się występowaniem negatywnych zjawisk dodatkowo w co najmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Podstawą wyznaczenia obszaru zdegradowanego Gminy Naruszewo były wyniki diagnozy przeprowadzonej w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej dla 32 jednostek pomocniczych.

Za obszar zdegradowany uznaje się jednostkę pomocniczą, dla której zdiagnozowano wysoką koncentrację negatywnych zjawisk w sferze społecznej, współwystępującą z koncentracją negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z pozostałych sfer.

W pierwszej części diagnozy wyznaczono obszary degradacji społecznej charakteryzujące się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w skład których wchodzi 32 jednostki.

W dalszej części opracowania przeprowadzono analizę zjawisk w sferze gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.

Potwierdziła ona, że większość obszarów, w których występują negatywne zjawiska społeczne, spełnia kryteria uznania ich za obszary zdegradowane – tj. występuje w nich koncentracja zjawisk kryzysowych w co najmniej jednej pozostałej sferze.

Tabela 22. Zestawienie zbiorcze diagnozy we wszystkich sferach

Jednostka pomocnicza	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera techniczna	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera środowiskowa	Obszar zdegradowany
Dłutowo	1	2	1	0	2	TAK
Drochowo	1	1	1	0	1	TAK
Drochówka	1	2	1	1	2	TAK
Grąbczewo	1	0	1	0	2	TAK
Januszewo	0	0	1	1	2	NIE
Kębłowice	0	1	0	0	0	NIE
Kozarzewo	1	1	0	0	2	TAK
Krysk	1	0	0	0	1	NIE
Łazęki	1	2	1	0	2	TAK
Michałowo	0	1	1	1	2	NIE
Nacpolsk	1	0	0	1	2	TAK
Naruszewo	0	0	0	1	2	NIE
Nowe	0	0	0	0	0	NIE
Naruszewo	0	0	0	0	0	NIE
Nowy Nacpolsk	2	1	1	1	2	TAK
Pieścidla	0	1	0	1	1	NIE
Postróże	0	1	0	1	2	NIE
Potyry	0	0	1	0	1	NIE
Radzymin	0	0	0	1	2	NIE
Skarboszewo	0	2	1	1	2	NIE
Skarszyn	1	1	0	1	1	TAK
Skwary	0	1	1	1	2	NIE
Sobanice	1	1	1	0	1	TAK

Sosenkowo	1	1	1	1	1	2	TAK
Srebrna	0	1	0	0	0	0	NIE
Stachowo	0	0	1	1	0	2	NIE
Stary Nacpolsk	1	0	1	1	1	2	TAK
Strzembowo	1	1	0	0	0	0	NIE
Troski	2	1	0	1	1	2	TAK
Wichorowo	0	1	1	1	1	2	NIE
Wronino	1	0	1	1	0	2	TAK
Zaborowo	0	0	0	1	1	2	NIE
Żukowo	1	1	0	0	0	2	TAK

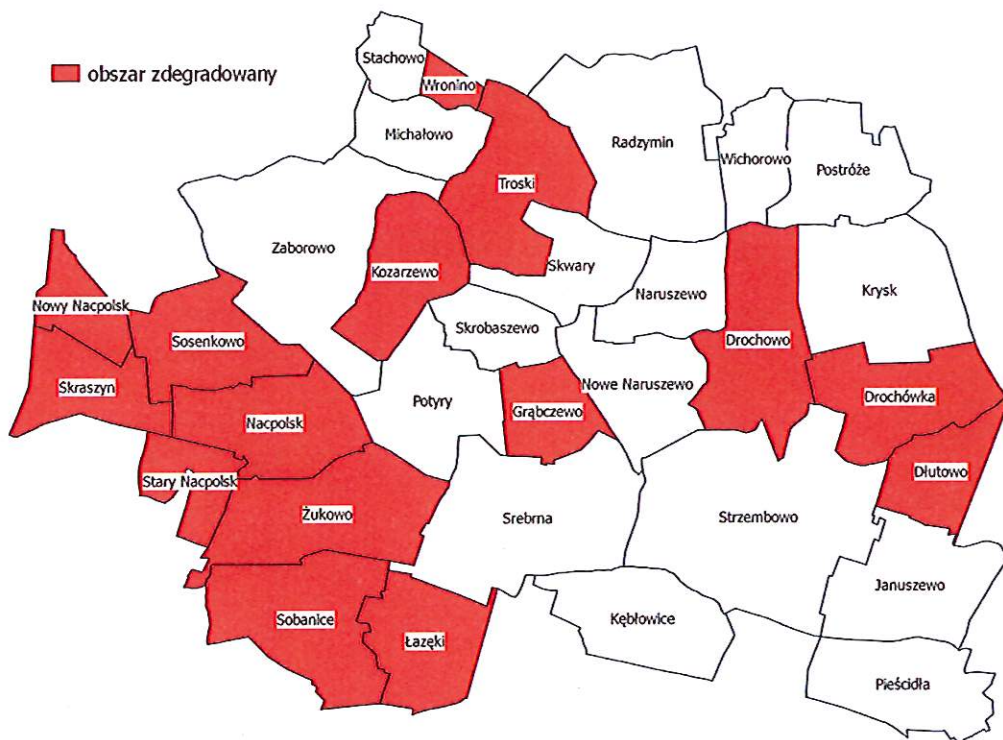
Źródło: opracowanie własne

Wyniki diagnozy wskazują, że za obszar zdegradowany należy uznać obszar w granicach jednostek pomocniczych: Dłutowo, Drochowo, Drochówka, Grąbczewo, Łazęki, Nacpolsk, Nowy Nacpolsk, Skarszyn, Sobanice, Sosenkowo, Stary Nacpolsk, Troski, Wronino i Żukowo. Zestawienie zbiorcze prezentujące powierzchnię i liczbę ludności obszaru zdegradowanego Gminy Naruszewo zawiera poniższa tabela. Granice obszaru zdegradowanego Gminy Naruszewo przedstawiono na poniższej rycinie.

Tabela 23. Obszar zdegradowany – powierzchnia i liczba ludności

Jednostka pomocnicza	Powierzchnia obszaru [ha]	Powierzchnia[%]	Liczba mieszkańców	Liczba ludności [%]
Dłutowo	310,3	1,9	126	2,0
Drochowo	640,0	4,0	161	2,5
Drochówka	513,8	3,2	215	3,3
Grąbczewo	279,5	1,7	72	1,1
Łazęki	436,0	2,7	159	2,5
Nacpolsk	521,1	3,3	605	9,4
Nowy Nacpolsk	225,3	14,1	78	1,2
Skarszyn	410,5	2,6	158	2,5
Sobanice	647,2	4,0	232	3,6
Sosenkowo	465,4	2,9	206	3,2
Stary Nacpolsk	245,2	1,5	104	1,6
Troski	593,7	3,7	268	4,1
Wronino	77,0	0,5	20	0,3
Żukowo	683,6	4,3	184	2,9
Ogółem	6048,6	37,8	2588	40,2

Źródło: opracowanie własne

Rycina 31. Obszar zdegradowany Gminy Naruszewo
 Źródło: opracowanie własne

4.2. Obszar rewitalizacji

Zgodnie z wytycznymi Ministra Rozwoju część lub całość obszaru zdegradowanego cechująca się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację, określa się obszarem rewitalizacji. Obszar rewitalizacji musi zatem mieścić się w granicach obszaru zdegradowanego, nie musi jednak obejmować go w całości.

Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym nieposiadające wspólnych granic, lecz nie może obejmować więcej niż 20% powierzchni gminy oraz w jego granicach nie może mieszkać więcej niż 30% mieszkańców gminy.

W związku wynikami diagnozy, która wskazała jako obszar zdegradowany w Gminie Naruszewo zajmujących 37,8%% powierzchni Gminy i zamieszkałych przez 40,2% zasła konieczność ograniczenia obszaru rewitalizacji w ramach obszaru zdegradowanego.

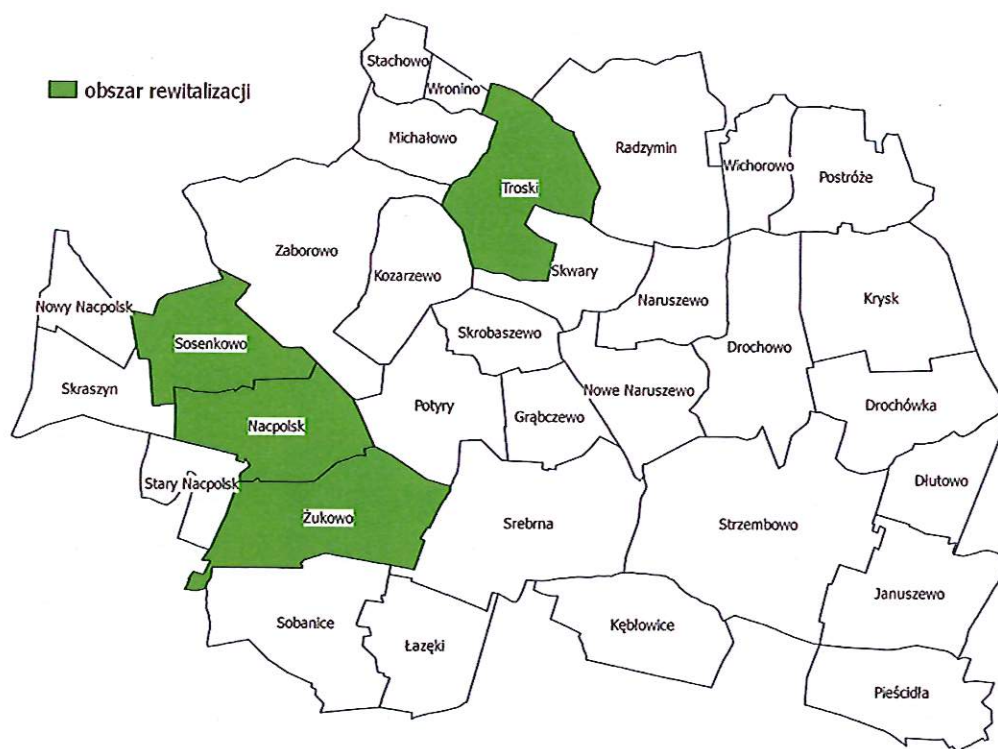
Obszar rewitalizacji Gminy Naruszewo wyznaczono kierując się skalą potrzeb rewitalizacyjnych oraz diagnozowanych zjawisk kryzysowych. Obszar rewitalizacji obejmuje

następujące jednostki pomocnicze: Nacpolsk, Sosenkowo, Troski i Żukowo. Łącznie obszar rewitalizacji zajmuje 1 669,1 ha – 14,2% powierzchni Gminy i jest zamieszkiwany przez 1 263 osoby – 19,6% jego mieszkańców (tabela 25). Granice obszaru rewitalizacji przedstawiono na poniższej rycinie.

Tabela 24. Obszar zdegradowany – powierzchnia i liczba ludności

Jednostka pomocnicza	Powierzchnia obszaru [ha]	Powierzchnia [%]	Liczba mieszkańców	Liczba ludności [%]
Nacpolsk	521,10	3,3	605	9,4
Sosenkowo	465,40	2,9	206	3,2
Troski	593,70	3,7	268	4,1
Żukowo	683,60	4,3	184	2,9
Ogółem	1669,1	14,2	1263	19,6

Źródło: opracowanie własne

Rycina 32. Obszar rewitalizacji Gminy Naruszewo

Źródło: opracowanie własne

4.2.1. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizacji obejmuje łącznie powierzchnię 1 669,1 ha, co stanowi 14,2%, powierzchni Gminy Naruszewo i jest zamieszkiwany przez 1 263 osoby, stanowiących 19,6% ludności całej Gminy.

Tabela 25. Porównanie wszystkich badanych wskaźników dla obszaru rewitalizacji i całej Gminy

Nazwa wskaźnika	Gmina Naruszewo	Obszar rewitalizacji	Udział wartości obszaru rewitalizacji do wartości dla Gminy [%]
powierzchnia [ha]	15983,9	1 669,1	14,2
liczba mieszkańców	6 433	1 263	19,6
liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym	1053	196	18,6
liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	1190	215	18,0
liczba osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	356	141	39,6
liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	596	208	34,9
wyniki sprawdzianu 6-klasisty	64,65	65,35	-
wyniki egzaminu gimnazjalnego	52,30	51,24	-
liczba podmiotów gospodarczych według REGON	213	38	17,8
liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON	201	32	15,9
liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON	92	20	21,7
liczba budynków użyteczności publicznej	32	7	21,9
liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków	30	10	33,3
Gęstość zaludnienia	42,1	75,6	-
Długość dróg	217,93	35,87	16,5
Powierzchnia lasów	3062,73	133,3	4,3

Źródło: opracowanie własne

Jak wskazują powyższe dane, na relatywnie niewielkiej (w stosunku do całej Gminy) powierzchni oraz na terenie zamieszkanym przez mniej niż 30% mieszkańców, występujące na obszarze rewitalizacji problemy, w istotnym i proporcjonalnie zdecydowanie wyższym stopniu wpływają na globalne wielkości wskaźników (liczonych dla całej Gminy), a ilustrujących stopień występowania danego negatywnego zjawiska.

Na obszarze rewitalizacji szczególnie widoczne jest nagromadzenie negatywnych zjawisk ze sfery społecznej, o których świadczą w szczególności:

- wysoka liczba osób korzystających z pomocy społecznej – 208 osób (stanowiących 34,9% wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej w całej Gminie),
- wysoka liczba osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym – 141 osób, (stanowiących 39,6% wszystkich osób bezrobotnych w całej Gminie),
- wysoka liczba osób w wieku poprodukcyjnym – 196 osób (stanowiących 18,6%),
- wysoka liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych – 20 podmiotów w latach 2012-2015 (21,7% wszystkich wyrejestrowanych podmiotów).

Ponadto na wysokim poziomie kształtują się również pozostałe wskaźniki:

- gęstość zaludnienia powyżej wartości średniej dla całej Gminy,
- niska wartość powierzchni lasów w ogólnej powierzchni obszaru rewitalizacji – 4,3%.

Obszar rewitalizacji podzielono na dwa podobszary: podobszar I, obejmujący jednostki pomocnicze (sołectwa) Nacpolsk, Sosenkowo i Żukowo oraz podobszar II, obejmujący jednostkę pomocniczą (sołectwo) Troski.

4.2.2. Identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych

Na podstawie pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji określono następujące potrzeby rewitalizacyjne:

- poprawa dostępności do podstawowej infrastruktury społecznej,
- zwiększenie aktywności mieszkańców oraz integracji osób narażonych na wykluczenie społeczne,
- poprawa zagospodarowania, estetyki i ładu przestrzennego obszaru rewitalizacji,
- podniesienie oferty kulturalno-sportowej skierowanej do mieszkańców,
- zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej, w tym modernizacja budynków użyteczności publicznej,

- poprawa stanu jakości środowiska.

5. Wizja obszaru rewitalizacji

Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji to syntetyczny planowany efekt rewitalizacji. Efekt ten wynika z procesu kształtowania wzajemnych związków pomiędzy planowanymi przedsięwzięciami, wpływającymi na eliminację zidentyfikowanych negatywnych zjawisk.

Diagnoza obszaru rewitalizacji ukierunkowuje wizję ograniczenia niekorzystnych deficytów, przeszkód i problemów.

Wizja:

Zrównoważony rozwój społeczny, gospodarczy i środowiskowy w całym obszarze rewitalizacji. Nastawiony na potrzeby mieszkańców, dbający o ich integrację i wzmacnianie więzi społecznych, prężnie rozwijający się gospodarczo w oparciu o posiadany kapitał społeczny, zapewniający wysoką jakość życia.

Wizja obszaru rewitalizacji wyznaczonych do rewitalizacji w Gminie Naruszewo, określająca ich stan za kilka najbliższych lat powstała jako suma wyobrażeń uczestników procesu partycypacji na etapie przygotowywania niniejszego opracowania oraz przewidywanych inwestycji i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, planowanych do realizacji przez instytucje publiczne, reprezentantów sektora społecznego oraz lokalnych przedsiębiorców.

Wyznaczony obszar po przeprowadzeniu procesów rewitalizacyjnych, w tym wdrożeniu planowanych przedsięwzięć i inwestycji, jest obszarem, który został uzdrowiony. Nastąpiło ożywienie w sferze społecznej, technicznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej, przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i walorów przyrodniczych Gminy.

W wyznaczonym obszarze rewitalizacji zmniejszyła się zdiagnozowana sytuacja kryzysowa. Obszar rewitalizacji stał się „wizytówką Gminy”. Obszar ten to przestrzeń dogodnych warunków życia dla mieszkańców, a także teren kumulacji pozytywnej energii.

Bogata oferta usług publicznych, a także różnorodne perspektywy dla włączenia i rozwoju społecznego oraz zawodowego, dostosowane do potrzeb obszaru, wpłynęły na podniesienie aktywności mieszkańców. Ze względu na występujący tutaj potencjał ludzki, przestrzenno-funkcjonalny, kulturalny oraz oferowane usługi obszar ten przyciąga zarówno młodszych, jak i starszych obywateli oraz całe rodziny. Równocześnie przywrócenie funkcji

rekreacyjno-sportowych boisku sportowego, przysłużyło się do zaspokajania różnych potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz całej Gminy.

Do realizacji tak przedstawionej wizji – ukształtowania obszaru zadbanego, ekologicznego, wygodnego, bezpiecznego, otwartego, wspierającego zagrożonych marginalizacją, stwarzającego szerokie perspektywy rozwoju, przyczynił się szereg przedsięwzięć o wymiarze społecznym oraz infrastrukturalnym. Wśród tych pierwszych można wskazać przedsięwzięcia zmierzające do aktywizacji życiowej młodych, bezrobotnych, niepełnosprawnych czy seniorów, a w szczególności do stwarzania lepszych perspektyw rozwoju dzieciom i młodzieży. Wśród działań infrastrukturalnych ważniejszymi będą te, które przyczynią się do wzmocnienia infrastruktury społecznej (niezbędnej do realizacji projektów społecznych), poprawy infrastruktury technicznej budynków, poprawią poziom bezpieczeństwa w miejscach publicznych, jak również stworzą dodatkową przestrzeń dla rekreacji oraz podniosą estetykę obszaru.

6. Cele rewitalizacji

Cel główny rewitalizacji, cele strategiczne, operacyjne i kierunki działań wynikają ze zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji, jego potencjałów oraz z przyjętej wizji.

CEL GŁÓWNY:

Osiągnięcie trwałego i zrównoważonego rozwoju obszaru rewitalizacji oraz poprawa jakości życia lokalnej wspólnoty poprzez podjęcie działań w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej zmierzających do wyprowadzenia obszaru zdegradowanego Gminy z sytuacji kryzysowej.

Cel strategiczny 1. Poprawa stanu technicznego obiektów i przestrzeni do życia mieszkańców

Cel operacyjny 1.1. Budowa i modernizacja budynków, w tym zwiększenie funkcjonalności obiektów użyteczności publicznych.

Cel operacyjny 1.2. Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych.

Cel operacyjny 1.3. Modernizacja istniejącej infrastruktury techniczno-sanitarnej i drogowej.

Cel operacyjny 1.4. Poprawa stanu środowiska.

Kierunki działań:

- Poprawa dostępności do podstawowej infrastruktury techniczno-sanitarnej.
- Rozwój systemu drogowego w gminie.
- Poprawa bezpieczeństwa publicznego.
- Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej.
- Kształtowanie przestrzeni publicznej służącej zaspokojeniu potrzeb mieszkańców (siłownie zewnętrzne, place zabaw).
- Poprawa stanu zagospodarowania i estetyki przestrzeni publicznej.
- Rozwój budownictwa społecznego.

Cel strategiczny 2. Podniesienie kapitału społecznego

Cel operacyjny 2.1. Działania wspierające podnoszenie kwalifikacji zawodowych.

Cel operacyjny 2.2. Reintegracja i aktywizacja grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel operacyjny 2.3. Rozwój kompetencji społecznych dzieci i młodzieży.

Kierunki działań:

- Rozwój systemu wychowania dzieci i młodzieży poprzez możliwość uczestnictwa w wydarzeniach organizowanych przez Gminę.
- Podniesienie kwalifikacji zawodowych mieszkańców w celu podniesienia jakości lokalnego rynku pracy.
- Rozwój oferty aktywizacji dzieci, młodzieży i seniorów.

7. Lista podstawowych i dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Poniżej zaprezentowano wszystkie przedsięwzięcia podstawowe i uzupełniające, które zaplanowano do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Naruszewo na lata 2016-20223. Realizacja przedsięwzięć podstawowych jest kluczowa do powodzenia procesu rewitalizacji. Przedsięwzięcia dopuszczalne są istotne z punktu widzenia potrzeb obszaru rewitalizacji i mają za zadanie swym oddziaływaniem uzupełniać zaplanowane przedsięwzięcia podstawowe.

Dla każdego z podstawowych i dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych określono:

- nr przedsięwzięcia,
- nazwa przedsięwzięcia,
- podmiot realizujący,
- zakres realizowanych zadań,
- lokalizacja – sołectwo i nr działki,
- szacowana wartość przedsięwzięcia,
- szacunkowy termin realizacji projektu,
- prognozowane produkty i rezultaty przedsięwzięcia.

Tabela 26. Lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących cele strategiczne i kierunki działań przyjęte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Naruszewo

Lp.	Podobszar	Nazwa przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Zakres realizowanych zadań	Lokalizacja	Szacunkowa wartość	Szacunkowy termin realizacji	Prognozowane produkty i rezultaty
1	Podobszar I	Budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Sosenkowo	Gmina Naruszewo	Budowa budynku świetlicy wiejskiej, mającej 6 pomieszczeń w miejscowości Sosenkowo wraz z zagospodarowaniem terenu.	Sosenkowo Nr działki 21/1	400 000,00 zł	2018-2019	I. osób korzystających ze wsparcia infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 200 os./rok pow. objęta działaniami rewitalizacyjnymi – 1 200 m ² I. spotkań/warsztatów – 12 szt./rok Liczba godzin organizowanych zajęć – 96 godz.
2	Podobszar I	Przebudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Żukowo	Gmina Naruszewo	Przebudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Żukowo wraz z jej termomodernizacją i budową kotłowni gazowej	Żukowo Nr działki 51	200 000,00 zł	2021-2022	I. osób korzystających ze wsparcia infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 500 os./rok pow. objęta działaniami rewitalizacyjnymi – 4 800 m ² liczba zmodernizowanych obiektów – 1 szt. I. spotkań/warsztatów – 12 szt./rok Liczba godzin organizowanych zajęć – 96 godz.
3	Podobszar I	Budowa mieszkań socjalnych w miejscowościach Nacpolsk	Gmina Naruszewo	Budowa budynków socjalnych z lokalami socjalnymi w celu zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych mieszkańców Gminy Naruszewo	Nacpolsk Nr działki 45.46 i 47	2 500 000,00 zł	2021-2023	I. osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem – 100 os./rok I. wspartych rodzin – 20 rodziny I. nowych mieszkań socjalnych – 20 szt.
4	Podobszar I	Budowa siłowni zewnętrznej w miejscowości Nacpolsk	Gmina Naruszewo	Budowa ogólnodostępnej siłowni zewnętrznej w miejscowości Nacpolsk	Nacpolsk Nr działki 48/4	50 000,00 zł	2018-2019	I. osób korzystających ze wsparcia infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 600 os./rok

5	Podobsz ar II	Budowa ogólnodostępnego placu zabaw dla dzieci wyposażonego w bezpieczną nawierzchnią	Gmina Naruszewo	Budowa placu zabaw w miejscowości Wróblewo-Osiedle	Troski nr działki 3/4	50 000,00 zł	2019-2020	pow. objęta działaniami rewitalizacyjnymi – 13 000 m ² I. zamontowanych urządzeń – 8 szt. I. osób korzystających ze wspartej infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 150 os./rok I. zamontowanych urządzeń – 6 szt.
6	Podobsz ar II	Przebudowa drogi w miejscowości Wróblewo-Osiedle wraz z budową chodnika	Gmina Naruszewo	Przebudowa drogi wraz z budową chodnika	Troski nr działki 7/2 i 7/3	500 000,00 zł	2021-2022	I. osób korzystających ze wspartej infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 3 000 os./rok dl. zmodernizowanej drogi – 0.
7	Podobsz ar I i II	Budowa parkingów w miejscowościach Wróblewo-Osiedle i Nacpolsk	Gmina Naruszewo	Budowa ogólnodostępnych miejsc parkingowych w miejscowościach Wróblewo-Osiedle i Nacpolsk	Troski, Nacpolsk nr działki 3/4, 28/20, 28/21, 28/22, 25/23, 28/25, 28/28,	500 000,00 zł	2022-2023	I. osób korzystających ze wspartej infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 3 000 os./rok I. nowopowstałych miejsc postojowych – 50 szt.
8	Podobsz ar I	Budowa kanalizacji zbiorczej w miejscowościach Nacpolsk i Sosenkowo-Osiedle	Gmina Naruszewo	Budowa zbiorczej kanalizacji sanitarnej wraz z rozbudową lub ewentualną budową nowej oczyszczalni ścieków	Nacpolsk, Sosenkowo nr działki 10/1, 10/2, 12/2, 12/3, 12/4, 12/6, 12/13, 12/14, 12/15, 12/36, 12/39, 23/1, 23/2, 23/3, 23/4	1 000 000,00 zł	2022-2023	I. osób korzystających ze wspartej infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 120 os./rok dl. nowopowstałej sieci kanalizacyjnej – 1 km I. przyłączy kanalizacyjnych – 20 szt.
9	Podobsz ar I i II	Uzupełnienie Infrastruktury wodociągowej	Gmina Naruszewo	Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami	Troski, Nacpolsk, Sosenkowo	500 000,00 zł	2022-2023	I. osób korzystających ze wspartej infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 50 os./rok dl. nowopowstałej sieci kanalizacyjnej – 5 km I. przyłączy kanalizacyjnych – 15 szt.
10	Podobsz ar II	Cykl imprez „Ruch to zdrowie!” wraz z organizacją pikniku rodzinnego	Wspólnota Mieszkaniowa Wróblewo-Osiedle,	Organizacja imprezy sportowej polegającej na aktywizacji społeczności lokalnej poprzez zajęcia sportowo-rekreacyjne z wykorzystaniem infrastruktury realizowanej w ramach	Troski	20 000,00 zł	2023	I. osób korzystających ze wspartej infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji –

11	Podobsz ar I	Cykl imprez „Ruch to zdrowie!” wraz z organizacją pikniku rodzinnego	Ochocka Straz Pożarna w Radzyminie, Gmina Naruszewo	rewitalizacji. Nauka prawidłowego nordik walking, biegania. Prezentacja przez certyfikowanych trenerów. Atrakcje dla dzieci na placu zabaw, animacje, zajęcia sportowe dla maluchów. Występy lokalnej społeczności na parkingu.	Naepolsk	20 000,00 zł	2022	600 os./rok
			Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Naruszewo, Ochocka Straz Pożarna w Sosenkowie, Ochocka Straz Pożarna w Kozarzewie Gmina Naruszewo	Organizacja imprezy sportowej polegającej na aktywizacji społeczności lokalnej poprzez zajęcia sportowo-rekreacyjne z wykorzystaniem infrastruktury realizowanej w ramach rewitalizacji. Zajęcia dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz osób starszych z prawidłowego użytkowania urządzeń siłowni napowietrznej. Zajęcia prowadzone przez certyfikowanych trenerów. Koncert plenerowy na terenie osiedlowego parkingu. Zawody siłowe.				I. osób korzystających ze wsparcia infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 800 os./rok
12	Podobsz ar I	Organizacja Gminnego Dnia Dziecka	Gminna Biblioteka Publiczna w Naruszewie, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Gmina Naruszewo	Organizacja corocznej imprezy na parkingu osiedlowym. Atrakcje dla dzieci. Zawody z wykorzystaniem obecnej i nowopowstałej infrastruktury (boisko do piłki siatkowej, wielofunkcyjne boisko, plac zabaw, siłownia napowietrzna)	Naepolsk	20 000,00 zł	2023	I. osób korzystających ze wsparcia infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 800 os./rok
13	Podobsz ar I	Organizacja szkoleń dla osób bezrobotnych z obszaru rewitalizacji	Ochocka Straz Pożarna w Sosenkowie, Ochocka Straz Pożarna w Zaborowie, Ochocka Straz Pożarna w Żukowie, Ochocka Straz Pożarna w Sobanicach, Gmina Naruszewo	Cykl szkoleń pozwalających na aktywizację społeczności wiejskiej, rolników, osób bezrobotnych poprzez poszerzenie wiedzy i umiejętności. Warsztaty obejmować będą następujące zagadnienia: pozyskiwanie środków unijnych, wypełniania wniosków o płatności bezpośrednie, w jaki sposób aktywnie poszukiwać pracy.	Sosenkowo, Żukowo	50 000,00 zł	2021-2023	I. osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem – 60 os./rok
14		Organizacja wieczorków czytelniczych	Ochocka Straz Pożarna w Sosenkowie, Ochocka Straz Pożarna w Zaborowie,	Spotkania tematyczne mające na celu upowszechnienie czytelnictwa wśród społeczności. Prezentacja oferty Gminnej Biblioteki Publicznej. Możliwość organizacji wieczorków z autorami książek. Zainteresowanie młodzieży czytelnictwem.	Sosenkowo, Żukowo	30 000,00 zł	2021-2023	I. osób korzystających ze wsparcia infrastruktury, obiektów i obszarów poddanych rewitalizacji – 50 os./rok

Działania uzupełniające w ramach procesu rewitalizacji, które będą realizowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Naruszewo w celu osiągnięcia komplementarności działań:

- przeciwdziałanie ubóstwu oraz procesom wykluczenia i marginalizacji społecznej,
- przeciwdziałanie bezrobociu, rozwój przedsiębiorczości i aktywizację zawodową mieszkańców,
- przeciwdziałanie przestępczości oraz poprawę poziomu bezpieczeństwa publicznego,
- integrację i aktywizację mieszkańców oraz zwiększenie ich partycypacji w życiu publicznym,
- rozwój (tj. rozbudowę i modernizację) istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej,
- poprawę poziomu dostępności oraz jakości różnego rodzaju usług publicznych (społecznych),
- tworzenie odpowiednich warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej,
- tworzenie odpowiednich warunków dla funkcjonowania i działalności organizacji społecznych,
- poprawa stanu zagospodarowania i jakości przestrzeni publicznych i półpublicznych oraz rozwój nowych przestrzeni publicznych służących zaspokajaniu różnych potrzeb społeczności lokalnej,
- ochrona obiektów zabytkowych oraz ich udostępnianie na cele społeczne i gospodarcze,
- ochrona środowiska naturalnego (przede wszystkim zaś powietrza atmosferycznego),
- poprawa stanu technicznego obiektów użyteczności publicznej oraz zasobów mieszkaniowych,
- rozwój budownictwa mieszkaniowego (w tym również mieszkań socjalnych i chronionych),
- poprawę efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i zasobów.

8. Komplementarność procesu rewitalizacji

Komplementarność jest jednym z ważnych aspektów Programu Rewitalizacji. Zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami skutkować może lepszym i bardziej efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację. Zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, opracowanymi przez Ministerstwo Rozwoju, wymogiem koniecznym przy opracowaniu programów rewitalizacji jest konieczność zapewnienia komplementarności w pięciu następujących aspektach: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania. Uwzględnienie komplementarności w planowaniu i wdrażaniu rewitalizacji polegające na zapewnieniu powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami, jak również pomiędzy przedsięwzięciami a systemem ich implementacji, przyczyni się do wzmocnienia skuteczności oraz efektywności realizacji rewitalizacji.

8.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Naruszewo została zapewniona dzięki skupieniu przedsięwzięć wybranych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji zostały wyznaczone po przeprowadzeniu dokładnej analizy istotnych problemów w pięciu sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej oraz z uwzględnieniem wskazań pracowników i mieszkańców Gminy Naruszewo.

Uwzględnienie zarówno danych obiektywnych (GUS, Urzędu Gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy w Płońsku), jak i opinii społeczeństwa świadczy o trafności przestrzennej zaplanowanej w ramach rewitalizacji interwencji.

Realizacja przedsięwzięć przyniesie pozytywne skutki dla całego obszaru rewitalizacji ponieważ mają one charakter komplementarny – projekty są wzajemnie powiązane ze względu na fakt realizacji w pierwszej kolejności działań o wymiarze infrastrukturalnym, które stworzą niezbędną (z perspektywy celów rewitalizacji) przestrzeń dla rozwoju projektów „miękkich” wzmacniających tkankę społeczną. Część przedsięwzięć dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej. Z infrastruktury tej

korzystać będą mogli mieszkańcy zarówno całego obszaru rewitalizacji, jak i całej Gminy. Z projektów realizowanych w obszarze rewitalizacji korzystać będzie największa liczba mieszkańców Gminy, z racji pełnienia przez niego ważnych funkcji społecznych, administracyjnych i turystycznych. Efekt zrealizowanych przedsięwzięć będzie pozytywnie wpływał na zwiększenie kapitału społecznego obszaru rewitalizacji.

8.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa w Lokalnym Programie Rewitalizacji została zapewniona na poziomie poszukiwania rozwiązań (przedsięwzięć) prowadzących do ograniczenia problemów i zaspokojenia potrzeb, a następnie określenia harmonogramów ich realizacji. Zaplanowane przedsięwzięcia są ze sobą wzajemnie powiązane, a także wzajemnie się dopełniają. Przedsięwzięcia infrastrukturalne, związane z budową budynków użyteczności publicznej, bądź modernizacją, zakładają prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (kulturalnym, integracyjnym, aktywizującym mieszkańców, wychowawczo-edukacyjnym).

W diagnozie obszaru rewitalizacji wykazano, iż w obszarze rewitalizacji występuje nagromadzenie problemów w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej. W związku z powyższym w ramach przeciwdziałania wspomnianym problemom w pierwszej kolejności skupiono się na działaniach skierowanych na zminimalizowanie sytuacji kryzysowej w sferze technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i społecznej.

Powiązanie przedsięwzięć infrastrukturalnych z projektami społecznymi w tzw. wiązki projektów to mechanizm integrowania kilku projektów realizowanych w bliskiej odległości służący uwzględnieniu wielu aspektów złożonych problemów.

Dodatkowo w celu wykazania komplementarności karty proponowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawierają prognozowane rezultaty oraz informację na temat oddziaływania projektu w odniesieniu do pięciu sfer. Będzie to przeciwdziałało fragmentaryzacji zadań, a rewitalizacja uzyska kompleksowy charakter. Dla LPR przyjęto ponadto zestawienie wskaźników, które pozwolą ocenić tempo oraz zakres realizacji całego programu – na poziomie produktu oraz rezultatu.

8.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna przejawia się w systemie zarządzania, który został zaprojektowany na potrzeby implementacji LPR, tym samym zapewniona zostanie współpraca i współdziałania różnych podmiotów działających na rzecz realizacji programu i poprawy stwierdzonej sytuacji kryzysowej obszaru zdegradowanego. Za realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Naruszewo odpowiada Wójt Gminy Naruszewo, przy współpracy z Radą Gminy, Zespołem ds. Rewitalizacji oraz partnerami programu. Określenie odpowiednich instrumentów zarządzania i wdrażania opisane zostało w kolejnych rozdziałach niniejszego dokumentu.

Zespół ds. Rewitalizacji pełnił będzie również rolę wykonawczą i zarządczą programu. Tym samym Zespół koordynować będzie włączenie nowych podmiotów i interesariuszy w proces rewitalizacji oraz wspierać partnerów programu, w realizację przez nich zadań, pomagając im poszukiwać funduszy na ich realizację. Aby to osiągnąć Zespół realizować będzie zadania z zakresu upowszechniania wiedzy na temat programu i jego realizacji, prowadzenia konsultacji społecznych oraz mobilizacji zasobów, które powinny lub mogą działać na rzecz realizacji Programu.

Każdy potencjalny partner programu dzięki działaniom Zespołu będzie miał zapewniony dostęp do informacji na temat realizacji założeń programu oraz ma szansę uczestniczyć w działaniach edukacyjno-szkoleniowych, w których dowie się w jaki sposób może zgłaszać i realizować zaproponowane przez siebie zadania. Dodatkowo w ramach procedur zarządczych przewidziano możliwość zgłaszania nowych zadań oraz uwag do istniejącego LPR przez wszystkich zainteresowanych. W ten sposób każdy interesariusz będzie miał wpływ na realizację Programu.

8.4. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania LPR została zapewniona poprzez określenie oraz łączenie różnych źródeł finansowania. Przewidziano zarówno przedsięwzięcia współfinansowane przez sektor prywatny, jak i publiczny, środki osób/podmiotów indywidualnych, sektora pozarządowego, jak i pieniądze publiczne – gminne, powiatowe, znajdujące się w dyspozycji jednostek Skarbu Państwa, czy też ostatecznie wsparcie realizowane w ramach pomocy Unii Europejskiej. Także perspektywa przedmiotowa pozwala wskazać różne źródła finansowania, jak np. EFRR, EFS. Komplementarność źródeł

finansowania określona została w rozdziale dotyczącym szacunkowych ram finansowych LPR, gdzie na poziomie szczegółowego opisu przedsięwzięć określono źródła publiczne i prywatne (ze wskazaniem potencjalnych projektodawców oraz instytucji współfinansujących).

Gmina w pierwszej kolejności zakłada wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania, w tym funduszy europejskich dedykowanych rewitalizacji. Jednakże, w trakcie trwania programu, zakłada się prowadzenie działań edukacyjnych ,dla różnych podmiotów z zakresu możliwości włączenia się w proces rewitalizacji. Mając to na uwadze, Gmina w trakcie realizacji Programu, będzie starało się pozyskać partnerów partycypujących w kosztach realizacji działań i projektów służących wyprowadzaniu obszaru ze stanu kryzysowego poprzez współpracę z różnymi podmiotami.

9. System wdrażania programu rewitalizacji

W świetle przeprowadzonej diagnozy oraz analizy istniejących uwarunkowań zarządzania Gminą stworzenie instytucjonalnych ram dla wdrożenia procesu rewitalizacji stanowić powinno jedno z najważniejszych wyzwań dla władz Gminy.

Ze względu na ustawowe określenie rewitalizacji jako zadania własnego gminy założyć należy, że odpowiedzialność za zarządzanie procesem pozostanie skupiona w administracji samorządowej. Oznacza to stworzenie systemu organizacyjnego odpowiedzialnego za zarządzanie procesem rewitalizacji.

W ramach stworzenia systemu wdrażania programu rewitalizacji zaplanowano:

- zaprojektowanie i wdrożenie systemu zarządzania rewitalizacją, uwzględniającego strukturę organizacyjną odpowiedzialną za planowanie, wdrażanie i monitorowanie procesu rewitalizacji,
- powołanie Zespołu ds. Rewitalizacji.

Za zarządzanie procesem rewitalizacji na poziomie operacyjnym odpowiadać będzie Zespół ds. Rewitalizacji. Do zadań Zespołu należeć będzie:

- koordynacja pracy wydziałów merytorycznych i jednostek organizacyjnych w zakresie aktualizacji i realizacji LPR,
- koordynacja pracy w zakresie przygotowywania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych:
  - prowadzenie naboru projektów, wdrożenie i koordynacja procedury przygotowywania projektów rewitalizacji,
  - opiniowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych pod względem zgodności z celami zawartymi w programie rewitalizacji, koordynacja ich wdrażania.
  - inicjowanie, planowanie i wdrażanie projektów rewitalizacji oraz łączenie zadań/projektów w określone projekty zintegrowane („wiązki projektów”),
- organizowanie konkursów koncepcyjnych, projektowych i innych związanych z procesem rewitalizacji,
- inicjowanie i organizowanie przedsięwzięć informacyjnych, promocyjnych i negocjacji, dotyczących planowanych działań rewitalizacyjnych oraz uczestniczenie w procesach konsultacji społecznych,

- monitorowanie obszarów rewitalizacji i wdrażania LPR na poziomie programu i projektów rewitalizacyjnych oraz innych działań różnych podmiotów podejmowanych w obszarze rewitalizacji,
- ewaluacja efektów realizacji procesu rewitalizacji w skali Gminy, w tym prowadzenie analiz i bazy danych o obszarze rewitalizacji, dokonywanie wieloaspektowych analiz Gminy pod kątem identyfikacji zjawisk kryzysowych i ich przyczyn.

Zespół ds. Rewitalizacji został powołany Zarządzeniem Nr 61/2016 Wójta Gminy Naruszewo z dnia 12 lipca 2017 roku w sprawie powołania Zespołu ds. Rewitalizacji.

W skład powołanego Zespołu wchodzi:

- 1) Tomasz Konczewski - Przewodniczący Zespołu – Sekretarz Gminy
- 2) Dominik Sabalski – Sekretarz Zespołu - pracownik Urzędu Gminy w Naruszewie,
- 3) Zbigniew Nowicki - Członek zespołu – Przewodniczący Rady Gminy w Naruszewie
- 4) Mirosława Śmietanowska – Członek Zespołu – Prezes Koła ERiI w Naruszewie
- 5) Agnieszka Kowalska – Członek Zespołu – Prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Gminy Naruszewo
- 6) Marek Napiórkowski – Członek Zespołu – lokalny przedsiębiorca.

10. System monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji

Celem procesu monitorowania Programu jest poprawa wdrażania i bieżącej jakości, wzmocnienie poczucia partnerstwa i współwłasności, a także rozliczenie i wzmocnienie odpowiedzialności. Zaplanowane elementy systemu monitorowania składają się z:

- stałego procesu monitorowania;
- raportu z monitoringu;
- ewaluacji końcowej.

Do instytucji i podmiotów biorących udział w monitoringu Programu Rewitalizacji zaliczyć należy w szczególności:

- Radę Gminy w Naruszewie;
- Wójta Gminy Naruszewo;
- Zespół ds. Rewitalizacji;
- Projektodawców przedsięwzięć uwzględnionych w LPR;
- Beneficjentów Programu Rewitalizacji.

Dla osiągnięcia wskaźników Programu Rewitalizacji, szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych, ujętych w nim projektów.

Na poziomie monitorowania Programu Rewitalizacji głównym podmiotem, monitorującym oraz dokonującym oceny osiągnięcia założonych wskaźników będzie Zespół ds. Rewitalizacji, a w odniesieniu do osiągnięcia celów strategicznych Rada Gminy w Naruszewie i Wójt Gminy Naruszewo.

Rola Zespołu ds. Rewitalizacji obejmować będzie jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. Sprawozdania z realizacji programów (rzeczowo-finansowe) przedkładane powinny być przez Zespół, Radzie Gminy w Naruszewie i Wójtowi Gminy Naruszewie w formie sprawozdania rocznego, a także załączane do sprawozdania z realizacji całego Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Wprowadzenie systemu monitoringu i powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować problem dezaktualizacji założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji. Ewaluacja ma na celu identyfikację oraz poprawę jakości, skuteczności i spójności Lokalnego Programu Rewitalizacji. Jej zadaniem jest zweryfikowanie, czy w wyniku podejmowanych działań osiągnięto oczekiwane rezultaty, które mają wpłynąć na osiągnięcie celów postawionych w Programie. Na etapie ewaluacji zastosowane zostaną następujące

mechanizmy włączenia interesariuszy: aktywność pracowników Urzędu Gminy, zajmujących się sprawami rewitalizacji oraz działania związane z informowaniem mieszkańców o przebiegu realizacji Programu i jego wynikach (np. na stronie internetowej, Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy w Naruszewie, podczas spotkań informacyjnych, debat).

Zmiany Programu realizowane będą na podstawie rzetelnych badań i analiz (ewaluacji). Zostaną one szerzej opisane - zawierać będą rodzaj i przyczynę, wpływ na dalszą realizację programu i propozycje modyfikacji. Procedura aktualizacji realizowana będzie w przypadku sytuacji wyjątkowych oraz szczególnych zmian wpływających na realizację wdrażanego dokumentu, w tym m.in., gdy wystąpi znaczna zmiana warunków finansowania zewnętrznego do zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych, istotna zmiana w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej, wpływająca na sytuację gminy lub zmiana sytuacji finansowej i konieczność dostosowania zapisów Programu do zmienionych wymogów formalno-prawnych, aktualizacji danych dotyczących obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji bądź wdrożenia wniosków i rekomendacji z raportów ewaluacyjnych. Program będzie podlegał ocenie aktualności i stopnia realizacji dokonywanej przez Wójta Gminy Naruszewo we wsparciu Zespołu ds. Rewitalizacji co dwa lata na podstawie sprawozdania z postępu realizacji założeń Programu. Rada Gminy w Naruszewie będzie mieć za zadanie analizowanie i zatwierdzanie wniosków Zespołu ds. Rewitalizacji o zmianę treści Programu, oraz jego aktualizację poprzez podjęcie stosownej uchwały w tej sprawie.

W sytuacji stwierdzenia osiągnięcia celów dokumentu, Rada Gminy w Naruszewie uchyla uchwałę w sprawie Lokalnego Programu Rewitalizacji w całości albo w części, z własnej inicjatywy lub na wniosek Wójta Gminy Naruszewo.

10.1. Rodzaje monitoringu i wskaźniki monitoringu

Jednym z celów monitoringu jest dostarczanie informacji o postępie realizacji i efektywności wdrażania pomocy – na poziomie pojedynczego projektu i całego Programu. Zgodnie z zasadami w zależności od charakteru dostarczanych danych, monitoring dzieli się na rzeczowy i finansowy.

10.1.1. Monitoring rzeczowy

Monitoring rzeczowy dostarcza danych, obrazujących postęp we wdrażaniu programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów operacyjnych. Dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i obrazować postęp we wdrażaniu oraz rezultaty działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

- wskaźniki produktu, które odnoszą się do rzeczowych efektów działalności i są liczone w jednostkach materialnych;
- wskaźniki rezultatu, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych;

Wskaźniki, z wyjątkiem oddziaływań, formułowane są na etapie planowania projektu i/lub opracowywania wniosków o finansowanie poszczególnych projektów.

10.1.2. Monitoring finansowy

Monitoring finansowy dostarcza danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowi podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków. Powinien odbywać się w oparciu o sprawozdania – okresowe, roczne oraz końcowe (obejmujące projekt, cele strategiczne, Program Rewitalizacji), które przedstawiane są:

- Zespołowi ds. Rewitalizacji – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach Regionalnego Programu Rewitalizacji Województwa Mazowieckiego lub innych funduszy Unii Europejskiej lub formie sprawozdań, przedkładanych przez wnioskodawców, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne źródła finansowania;
- Wójtowi Gminy Naruszewo, Radzie Gminy w Naruszewie, Skarbnikowi Gminy Naruszewo – w formie sprawozdań przedkładanych przez Zespół ds. Rewitalizacji w zakresie realizacji i sposobu finansowania LPR,

Dane zawarte w tych sprawozdaniach obejmować powinny wysokość wkładu finansowego, pochodzącego ze środków publicznych (wydatki poniesione w okresie objętym

sprawozdaniem, wydatki poniesione od początku realizacji zadania, stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), z wyszczególnieniem:

- wkładu wspólnotowego: ogółem oraz środków z EFRR/EFSD;
- krajowego wkładu publicznego: ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet gminy, inne środki publiczne(fundusze celowe, środki specjalne);
- środków z pożyczek na prefinansowanie;
- środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego;
- środków prywatnych;
- innych środków.

Dodatkowo sprawozdania winny zawierać informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiednio projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na rok następny.

10.1.3. Sprawozdawczość

Monitorowanie rzeczowe i finansowe odbywać się powinno na podstawie dostarczanych sprawozdań z realizacji: okresowych, rocznych i końcowych. Kompleksowe sprawozdanie, obejmujące dane umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, powinno zawierać następujące dane:

- informacje ogólne,
- informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji projektu lub Programu:
  - na poziomie Programu: informacje dotyczące zgłoszonych do realizacji projektów, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągnięcia założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - na poziomie projektu: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów projektu, stopnia osiągnięcia założonych w nim wartości wskaźników,
- informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków,
- prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych,

- informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji,
- informacje na temat sprawności systemu realizacji,
- informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

11. Ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Naruszewo

Ocena (ewaluacja) Programu Rewitalizacji pozwala oszacować oddziaływanie samego Programu, jak i pomocy publicznej, w tym pomocy strukturalnej Unii Europejskiej w odniesieniu do założonych celów. Wyniki oceny powinny zostać wykorzystane w celu jak najlepszego dopasowania realizowanych przedsięwzięć do rzeczywistych potrzeb oraz najbardziej efektywnego wydatkowania środków. Ocena udziela odpowiedzi na pytanie o celowość, trafność i wartość dodaną interwencji planowanej, przeprowadzanej lub zakończonej. Warunkiem dobrej oceny jest dostępność danych i terminowość raportowania przez wszystkie podmioty zaangażowane w system wdrażania Programu. Ocena taka bada sam program i jego efekty długotrwałe, czyli oddziaływania. Wiąże się zatem z przedstawionym wyżej monitoringiem rzeczowym. Proponuje się, by system i rodzaje oceny Programu odpowiadały metodologii ogólnie stosowanej metodologii oceny i systemu sprawozdawczości programów finansowanych ze środków UE.

11.1. Ocena przed realizacją programu (ocena ex-ante)

Celem oceny ex-ante jest dostarczenie danych dla przygotowania (aktualizacji) Programu i zawartych w nim planów, dzięki oparciu się na doświadczeniach z ubiegłych okresów programowania (wynikach oceny ex-post). Ogólnie – ocena ex-ante zawiera m.in. analizę wpływu dotychczasowych interwencji oraz analizę problemów na obszarze rewitalizacji. W związku z wymogiem zgodności Programu Rewitalizacji z politykami wspólnotowymi i politykami horyzontalnymi Unii Europejskiej, a także polityką regionalną państwa i regionu, ewaluacja Programu winna uwzględniać jego wpływ na realizację tych zasad.

Pierwszą pełną ocenę ex-ante Programu przeprowadzić winien Zespół ds. Rewitalizacji, posiadając pełną informację o celach, działaniach i projektach włączonych do Programu. Zakłada się, iż organizowanie kolejnych ocen ex-ante wiązać się będzie z aktualizacją Programu, wynikającą z kolejnych okresów programowania oraz należeć będzie do obowiązków Zespołu ds. Rewitalizacji.

11.2. Ocena w połowie okresu realizacji (ocena mid-term)

Ocena w połowie okresu realizacji (ocena mid-term) Programu, przeprowadzona zostanie w IV kwartale 2020 r. Będzie wiązała się z oceną aktualizacji i stopnia realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji i obejmować będzie analizę:

- efektywności wykorzystania środków finansowych;
- skuteczności w zakresie osiągnięcia założonych celów poprzez osiągnięcie założonych wskaźników produktu lub rezultatu;
- oddziaływania na sytuację społeczno-gospodarczą, w tym na zatrudnienie;
- funkcjonowania przyjętego systemu realizacji i wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji.

11.3. Ocena na zakończenie Programu (ocena ex-post)

Celem oceny ex-post będzie określenie długotrwałych efektów wdrożenia Programu, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności pomocy. Z ewaluacji końcowej wynikać powinny wskazania odnośnie dalszych kierunków polityki rozwoju gminy, szczególnie w zakresie zdefiniowania czynników, które przyczyniły się do sukcesu lub niepowodzenia wdrażania Programu.

Za organizację procesu ewaluacji końcowej odpowiadać powinien Zespół ds. Rewitalizacji z udziałem Wójta Gminy Naruszewo oraz Rady Gminy w Naruszewie, jako organu przyjmującego wyniki oceny.

Ocenę przeprowadzić powinni ewaluatorzy, wyznaczeni przez Wójta Gminy Naruszewo. Przyjąć można, iż ocena powinna zostać zakończona nie później niż 3 lata po zakończeniu okresu programowania.

Raport z realizacji programu powinien zostać upubliczniony i opublikowany na stronie internetowej Urzędu Gminy w Biuletynie Informacji Publicznej.

11.4. Ocena bieżąca (ocena on-going)

Niezależnie od prowadzenia wyżej wymienionych form ewaluacji, Rada Gminy w Naruszewie, a także Wójt Gminy Naruszewo oraz Zespół ds. Rewitalizacji mogą inicjować bieżącą ocenę Programu Rewitalizacji, której przedmiotem jest efektywność stosowanych instrumentów i całego systemu wdrażania.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY
Zbigniew Nowicki

Spis tabel

Tabela 1. Charakterystyka jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo	9
Tabela 2. Zestawienie wskaźników salda migracji i przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Gminie Naruszewo w latach 2010-2015	14
Tabela 4. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym	17
Tabela 5. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym	19
Tabela 6. Wskaźnik starzenia się	21
Tabela 7. Liczba osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym	24
Tabela 8. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 100 ludności	27
Tabela 9. Wyniki sprawdzianu 6-klasisty i egzaminu gimnazjalnego w Gminie Naruszewo	29
Tabela 10. Zestawienie wskaźników koncentracji negatywnych zjawisk społecznych według jednostek pomocniczych w Gminie Naruszewo	33
Tabela 11. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze społecznej.....	35
Tabela 12. Liczba podmiotów gospodarczych według REGON na 100 osób	37
Tabela 13. Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności	40
Tabela 14. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności	42
Tabela 15. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze gospodarczej	45
Tabela 16. Liczba budynków użyteczności publicznej	47
Tabela 17. Liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków na 1 km ²	49
Tabela 18. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze technicznej	51
Tabela 19. Gęstość zaludnienia w Gminie Naruszewo	53
Tabela 20. Długość dróg na 100 mieszkańców w Gminie Naruszewo	55
Tabela 21. Diagnoza stanu kryzysowego w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.....	57
Tabela 22. Powierzchnia lasów w Gminie Naruszewo	61
Tabela 23. Zestawienie zbiorcze diagnozy we wszystkich sferach	66
Tabela 24. Obszar zdegradowany – powierzchnia i liczba ludności.....	68
Tabela 25. Obszar zdegradowany – powierzchnia i liczba ludności.....	70
Tabela 26. Porównanie wszystkich badanych wskaźników dla obszaru rewitalizacji i całej Gminy	71
Tabela 26. Lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących cele strategiczne i kierunki działań przyjęte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Naruszewo	79

Spis rycin

Rycina 1. Jednostki pomocnicze wydzielone na potrzeby Programu Rewitalizacji.....	10
Rycina 2. Liczba ludności w Gminie Naruszewo w latach 2010-2015.....	13
Rycina 3. Liczba ludności w jednostkach pomocniczych (sołectwach) w Gminie Naruszewo w 2015 r.....	14
Rycina 4. Struktura mieszkańców według ekonomicznych grup wieku (wiek przedprodukcyjny, wiek produkcyjny, wiek poprodukcyjny) w Gminie Naruszewo na tle powiatu płońskiego i województwa mazowieckiego w 2015 r.....	15
Rycina 5. Struktura demograficzna w Gminie Naruszewo w latach 2012-2015 r.....	16
Rycina 6. Wartość wskaźnika – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 roku.....	18
Rycina 7. Wartość wskaźnika – odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 roku.....	20
Rycina 8. Wartość wskaźnika – starzenia się w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 roku	22
Rycina 9. Wartość wskaźnika liczba osób bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.....	25
Rycina 10. Wartość wskaźnika liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1000 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	29
Rycina 11. Wartość wskaźnika wyniki sprawdzianu 6-klasisty w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	31
Rycina 12. Wartość wskaźnika wyniki egzaminu gimnazjalnego w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	31
Rycina 13. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze społecznej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo	36
Rycina 14. Wartość wskaźnika liczba podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	39
Rycina 15. Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Naruszewo, powiecie płońskim i województwie mazowieckim w latach 2010-2015	39
Rycina 16. Wartość wskaźnika liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2012-2015 r.	41
Rycina 17. Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Naruszewo, powiecie płońskim i województwie mazowieckim w latach 2010-2015	42
Rycina 18. Wartość wskaźnika liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych według REGON na 100 ludności w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2012-2015 r.....	44
Rycina 19. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze gospodarczej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo	46
Rycina 20. Wartość wskaźnika liczba budynków użyteczności publicznej w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.....	48
Rycina 21. Wartość wskaźnika liczba zabytków wpisana do rejestru zabytków na 1 km ² w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.....	50
Rycina 22. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze technicznej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo	52
Rycina 23. Wartość wskaźnika gęstość zaludnienia w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	54
Rycina 24. Wartość wskaźnika długość dróg na 100 mieszkańców w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	56

Rycina 25. Koncentracja zjawisk negatywnych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w układzie jednostek pomocniczych Gminy Naruszewo.....	58
Rycina 26. Stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu w 2015 roku	59
Rycina 27. Stężenia średnioroczne pyłu PM2,5 w 2015 roku	60
Rycina 28. Stężenia średnioroczne pyłu PM10 w 2015 roku	61
Rycina 29. Wartość wskaźnika powierzchnia lasów w Gminie Naruszewo w układzie jednostek pomocniczych w 2015 r.	63
Rycina 30. Lasy w Gminie Naruszewo	64
Rycina 31. Obszar zdegradowany Gminy Naruszewo.....	69
Rycina 32. Obszar rewitalizacji Gminy Naruszewo	70

